

Zikir	3
Allah'ın Zâtı	3
Kulluk	3
Efendimizin (s.a.v.) Ağlaması	3
Tefekkürün Hayırlısı	4
Duada Vesile	4
Zikrin Mertebeleri	5
Ruhu Zikredenlere Hasıl Olan Mertebeler	5
Tevhîd Kelimesinin Manâları	5
Tevhîd'in Ceviz Misâli	6
Ayata Zikir	7
Zikr-i Hafî	7
Sesli Zikr	7
Sesli ve Gizli Zikir	8
Vecd ve Aşk	8
Yapmacık Hareketler	9
Tefekkür Ehli	9
Zâlimler	9
Münâdî	9
Ebrâr	10
Sevgi	10
Hikâye (Nasihat)	10
Hikâye (namus ve dua)	11
Günahtan Uzak Olmak	12
Dua	12
Yüzümü Kara Çıkartma	12
Dalâlet	12
Cennete En Son Giren	13
Hikâye (Hidâyet)	14
Allâhü Teâlânın konuşması	15
Hikâye (iyilik ve hidayet)	15
Sebeb-i Nüzul	16
İlk Müslümanlar	16
Af Ve Cennete Girme	17
Manevi Hicret	17
Gerçek Mücâhede	17
Büyüklerin Hayatını Okumak	17
Fâzıl Camî (k.s.) Buyurdular:	18
Azık	18
Hikaye (ölüme hazırlık)	18
Cennet için	19
Te'vilât-ı Kâşânîden	19
Kâfirlerin Dünyaları	20
Sebeb-i Nüzul	20
Âhiret ve Dünya	21
Nimet ?	21
Takva Ehline Cennet	21
Ölüm Hayırlıdır	21
Dünya	22
Öğüt	22
Dünya Malına Sabreden	23
Âhirette Dünya	23
Kıyamet Günü Ameller	23
Ehli Beyte Dünya	23
Dünyaya İltifat	24
İftihar	24
Fakir	24
Cennetten Kaçanlar	24
Marûf-i Kerhî ve Cennet	25
Zatî Cennet	25

Kitab Ehli	25
Sebeb-i Nüzul	25
Necâşinin Cenaze Namazı	25
Kitab Ehlinin Sevabı.....	26
Müttekî Âlimler	26
Ölmek ve Dirilmek	27
Gaflet Ehli	27
Hikaye (ücretsiz olmaz).....	27
Hurinin Göğsündeki	28
Geceleri Uyuma.....	28
Hikaye (Şair Ferezdak).....	28
Cennete Girmek.....	28
Dua	29
RABITA VE SABIR	29
Sabır.....	29
Sabrın Kademeleri	29
Rabıta.....	30
Hikâye (Sabır, şükür...).....	30
Hikaye (İbâdet).....	30
Hikâye (Ölüm).....	31
Nöbet Bekleyen	31
Büyük Cihâd	31
Arif Kimdir?	31
Hikâye (İbâdet ve Taat).....	31
Mevlânâ Celâleddîn Buyurdular:	32

Zikir

"Onlar ki, gerek kıyam ve kuüdda ve gerek yanlan üzerinde hep Allah'ı zikrederler." kelimesinin birinci sıfatıdır.

(Akl-ı selîm sahibi, vicdanları temiz ülü'lelbâb) dâima hallerin hepsinde (her hâl-ü kâr'da) Aliâhü Teâlâ hazretlerini zikrederler. Ayakta iken, otururken ve yatar oldukları halde zikrederler. Çünkü insanlar çoğu kere bu hallerden hâli değildir.

"Ve göklerin, yerin yaratılışında fikrederler!"

Göklerin ve yerin yaratılışından ibret alırlar, demektir.¹

Allah'ın Zâtı

Tefekkür ve düşünmek, yaratılmışlara mahsus kılındı. (Tefekkür mahlûkât hakkında olmalıdır, Halik Teâlâ hazretlerinin zâtı hakkında olmamalıdır.) Bunun için, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"(Aliâhü Teâlâ'nın) mahlûkâtı hakkında tefekkür edin, Halik Teâlâ hazretlerimin zâtı) hakkında tefekkür etmeyin!²

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Halik Teâlâ hazretlerini tefekkür etmekten nehyetti. Çünkü, Halik Teâlâ hazretlerinin zâtına mahsus hakikatının ma'rifeti, beşer tarafından kavranılması mümkün değildir³

Kulluk

İnsan, (iki şeyden) mürekkebtir:

1-Nefs(ruh),

2- Beden

İnsan ruh ve bedenden mürekkebt olduğundan, ubudiyet (kulluk) ruh ve beden hasebiyledir.

"Onlar ki, gerek kıyam u kuüddâ ve gerek yanları üzerinde hep Allah'ı zikrederler." Âyet-i kerimesiyle beden kulluğuna işaret edilmektedir.

Muhakkak ki, bu kulluk ancak, cavârih ve azaların kullanılmasıyla tamam olur.

"Ve göklerin, yerin yaratılışında fikrederler!" Kavı-i şerîfiyle de, kalb ve ruhun kulluğuna işaret etmektedir.⁴

Efendimizin (s.a.v.) Ağlaması

Atâ bin Ebî Rebâh (r.h.)⁵ buyurdular:

¹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/348.

² Deylemi, Müsned-i Firdevsi: 2318. Kenzül-Ummâl'da şöyle buyrulmaktadır:

-"Aliâhü Teâlâ hazretleri hakkında tefekkür etmeyin; Aliâhü Teâlâ hazretlerinin mahlûkâtı (yarattıkları) hakkında tefekkür edin." Kenzül-Ummâl: 5714.

³ Allah'ın Zâtı hakkında düşünce caiz mi? Hayır... Bizim aklımız, Cenab-ı Allah'ın zâtını algılayamaz.

Cenab-ı Allah'ın zâtını idrak edemeyiz.

Cenab-ı Allah cisim, cevher ve araz olmadığından, zâtının hakikatini aklımızla idrak mümkün değildir.

Tarife gitmemektir evlâ. Tarife gelir mi hiç Mevlâ

Bu hususta düşünceye varmak bile caiz değildir. Allah'ın büyüklüğünü ve kudretini nimetlerinde ve yaratıklarında tefekkür edebiliriz. İnsan, kendi varlığının mahiyetini bile hakkiyle bilip anlayamazken Allah'ın varlığının hakikatini idrak etmeye güç yetirebilir mi? Beşerin bilgisi ve aklı Cenab-ı Allah'ın zâtının hakikatini kavramaktan âcizdir. Ziya Paşa ne güzel buyurmuşlar:

İdrâk-i meali bu küçük akla gerekmez. Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez.

Aklın nasıl Onun zâtını anlarsın ki?

0, araz değildir.

0, cisim değildir.

0, cevher değildir.

0, suret ve şekil değildir.

0, mahdut değildir.

0, Bir şeyin parçası ve cüzü değildir

0, bileşik değildir.

0, sınırlı değildir.

0, cins ve keyfiyet ile vasıflanmaz.

0, mekandan münezzehtir,

0, doğurmamıştır,

0, doğmamıştır,

Onun bir benzeri yoktur,

0, tarife gelmez,

0, renk değildir.

Onun üzerinde zaman geçmez.

Ona hiçbir şey benzemez.

İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/348.

⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/349-350.

- "Ben İbn-i Ömer (r.a.) ve Ubeydullah b. Ömer ile birlikte Hazret-i Âişe (r.a.) annemizin huzuna çıktım. Kendisine selâm verdim. Hazret-i Âişe (r.a.) annemiz sordu:

- "Kim bunlar?" Ben:

- "Ubeydullah bin Ömer!" dedim. Bunun üzerine, o:

- "Hoş geldin! Ey Ubeydullah bin Ömer. Neden beni ziyaret etmiyorsun?" diye sordu. Ubeydullah'ta:

- "Seyrek ziyaret et ki, sevgin artsın!"⁶ dedi.

İbni Ömer (r.a.) hazretleri:

- "Bu kadar yeter. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden görmüş olduğun en acâib şeylerden birini bize anlat!" buyurdular.

Bunun üzerine Hazret-i Âişe (r.a.) annemiz ağladı, hem de çok şiddetli bir şekilde ağladı. Sonra Hazret-i Âişe (r.a.) annemiz buyurdular:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin bütün işleri acâibti. (Onun hangi işi acâib değildi ki?) Bir gece bana geldiler. Yatağıma girdi. Onun cildi benim cildime temas etti. Sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bana buyurdular:

- "Ey Âişe! Bana izin verir misin; Rabbime ibâdet edeyim?" Ben de:

- "Allah'a yemin ederim ki, ben senin ibâdetini de, bana yakın olmanı da seviyorum. Ben sana izin verdim!" dedim.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ayağa kalktı. Bir kırba su alarak abdest aldı. Sonra namaza durdu. Kıyâm'da iken, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ağlıyordu. Gözyaşları beline kadar aktı. Sonra secdeye vardı. Ve yer ıslanmıncaya kadar ağladı. Namazını bitirince, sağ yanına dayandı. Sağ elini sağ yanağına koyarak tekrar ağladı. Sabah ezanı okuduktan sonra Bilal (r.a.) geldi. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini, namaza çağırdı. Bilâl (r.a.) Efendimiz (s.a.v.) - hazretlerinin ağladığını görünce sordu:

- "Ey Rasûlullah (s.a.v.)! Seni ağlatan nedir? Neden ağlıyorsun? Allâhü Teâlâ hazretleri, senin geçmiş ve gelecek bütün zellelerini gerçekten bağışladı!" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Ey Bilâl! Şükreden bir kul olmayayım mı? Neden bunu yapmayayım? Bana şu âyet-i kerimeler nazil oldu:

"Onlar ki, gerek kıyam u kuûdda ve gerek yanlan üzerinde hep Allah'ı zikrederler. Ve göklerin, yerin yaratılışında fikrederler:

- "Yâ rabbenâ!" Derler: "Bunu sen boşuna yaratmadın, sübhânsın. O halde bizleri o ateş azabından koru."⁷

Sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Bu âyet-i kerimeyi okuyup onda tefekkür etmeyene yazıklar olsun!"⁸

Tefekkürün Hayırlısı

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Bir saat tefekkür (tam) altmış senelik ibâdetten daha hayırlıdır."⁹

Fazilette (bir saat tefekkürün altmış yıllık ibâdetten üstün olmasının) iki yönü vardır.

Birincisi: Tefekkür, seni Allah'a kavuşturur, ibâdet ise seni Allah'ın (vereceği) sevâb'a kavuşturur.

Seni Allâhü Teâlâ hazretlerine kavuşturan (tefekkür), seni sevaba kavuşturan ibâdetten daha hayırlıdır...

ikincisi: Tefekkür, kalbin amelidir.

Taat ve ibâdet ise, cevârih (azaların) amelidir.

Kalbin ameli, cevârih (organ ve azaların) amelinden daha şerefli ve daha üstündür...¹⁰

Duada Vesile

Sonra bu âyet-i kerimelerde, duayı öğretmeye başladı. Husûsiyetle tenbih edip (uyardı) ki, dua, vesile'nin takdiminden sonra olursa duanın makbul olacağını, öğretti.

Bu da zikir ve tefekkürden (meydana) gelen kulluk vazifeleridir. Allâhü Teâlâ buyurdu:

"Yâ rabbenâ!" Derler.

Tefekkür ederler ve sonra "Yâ rabbenâ!" Derler, demektir. "Bunu sen Boşuna yaratmadın!" Gökleri ve yeri boşaya yaratmadın!

Zamirin müzekker gelmesi, yaratmanın yer ve göğe, mahlûk manasında taalluk etmesindedir.

⁵ Atâ bin Ebî Rebâh (r.h.) hazretleri, tabiinin büyüklerindedir. Fıkıh ve hadis ilminin âlimidir. 27 (m. 647) tarihinde Mekke-i Mükerrerede doğdu. Mekke-i Mükerremenin müftüsü ve en büyük hadis alimlerindedir. Birçok sahâbe-i kiram (r.a.) hazeratından hadis-i şerif rivayet etti. Hadis ilminde itimad edilir bir kişiydi. Büyük bir alimdi. Çok ibâdet eden takva, zühd ve ihlâs sahibiydi. Gece namazlarında iki ayet-i kerime okurdu. Kırk sene boyunca Mescid'ten çıkmadı. Ders ve fetva ile meşgul oldu. Tam yetmiş kere hac yaptığı rivayet edilir. Atâ bin Ebî Rebâh (r.h.) hazretleri. 114 (m. 732) senesinde Mekke-i Mükerrerede vefat etti

⁶ Bu cümle, darb-ı meseldir. Mecmeü'l-Emsal: 1732,

⁷ Âl-ilmrân:3/91,

⁸ Ed-Dürrül-Mensûr: c. 2, s. 409, bazı değişik lafızlarla...

İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/350-352.

⁹ Keşfü'l-Hafâ: 1004, Bu konuda başka bir hadis-i şerifte de şöyle buyuruldu:

"Gece ve gündüzün değişmesi hakkında bir saat tefekkür, seksen yıllık, ibâdetten daha hayırlıdır." Dürrül-Mensûr: c.2 ,s.410,

¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/353.

Gökleri ve yeri, bâtil, abes, hikmetten uzak, maslahat ve faydadan hâli (arınmış) ve yoksun bir yaratılış (ile yaratmadın!) Kendisi hakkında tefekkür etmekten yüz çevirenlerin, gafillerin koydukları ve iddia ettikleri gibi boş yere yaratmadın!

Bilakis, bir intizâm, yüce bir hikmetle ve büyük maslahat ve faydalarla yarattın. Gök ve yerin yaratılmalarının faydalarından biri de,

1- Kulların geçim ve maişetlerinin dayanağı,

2-Gökler ve yer, insanların mebde (başlangıç) ve meâd (âhiret)in hallerini öğrenmelerine irşâd edip ışık tutmaktadırlar.

Peygamberler (s.a.) ve ilâhî kitapları bunu bu şekilde açıklamaktadırlar...

"Sübhânsın (Seni tenzih ederiz!)

Seni, sana lâyük olmayan işlerden tenzih ederiz. Kendisinde hikmet bulunmayan bir şeyi yaratmak da bunların cümlesindedir...

"O halde bizleri o ateş azabından

koru!" Bizi cehennem azabından, o cehennem azabı, bunu bilmeyenlerin cezalandır.

Cümlenin başındaki (fe) harfinin faydası; onların ilimlerinin, göklerin ve yerin yaratılması hakkındaki bilgilerinin kendilerini istiâzeye (sığınmaya) sevkettiğine delâlet etmesidir. (2/145)¹¹

Zikrin Mertebeleri

Bu âyet-i kerime'de zikrullah'ın büyüklüğüne işaret vardır. Ve zikrin üç mertebe üzere olduğuna işaret etmektedir:

1 - Dil ile zikir,

2- Kalb ile tefekkür,

3- Ruh ile marifettir.

Çünkü dil ile zikretmek, sahibini kalbî zikre ulaştırır. O da (kalb ile zikir de) Allâhü Teâlâ hazretlerinin kudreti hakkında tefekkürdür.

Kalbî zikir, kişiyi ruh makamına ulaştırır. (Bununda bir çok faydalan vardır.)

1- Bununla, eşyanın hakikatleri bilinir.

2- Allâhü Teâlâ'nın mahlûkâtında ilâhî hikmetler müşâhde edilir.

3- Kişi müşâhede'den sonra:

"Yâ rabbenâ!" Derler: "Bunu sen boşuna yaratmadın, sübhânsın. O halde bizleri o ateş azabından koru!" diye dua eder.¹²

Ruhu Zikredenlere Hasıl Olan Mertebeler

Mü'mine yakışan, bütün hallerinde dil ile zikretmeye devam edip bunu terk etmemelidir.

Tâ ki, dil ile zikir, onu kalbî zikre ulaştırırsın;

Sonra (kalbî zikir de onu) rûh'un zikrine vâsıl kılsın...

Ruhun zikrine vâsıl olursa onlar (şu büyük dereceler) hâsıl olur:

1-Yakîn,

2- Marifet.

3- Cehaletten, zulmetten kurtulur.

4- Marifet nuruyla kalbi nurlanır.¹³

Tevhîd Kelimesinin Manâları

Bâzı âlimler buyurdular:

AiViüıSf "Lâ ilahe illallah" Allah'tan başka ilâh (ma'bûd) yoktur!" (Tevhid kelimesinin manâları, kişilerin manevî derecelerine ve vâsıl olduğu mertebelere göre değişir:)

1- Avâm'a göre manâsı;

Allah'tan başka ma'bûd yoktur!" demektir.

2- Havassa göre manâsı: "Allah'tan başka mahbûb ve maksûd yoktur!" demektir.

3- Havassın ehassına göre manâsı:

"Allah'tan başka (hakîki) mevcûd yoktur!" elemektir. Kişi (havassın ehassi) bu hâlinde "şühûd deniz"inde helak olmuş olur.

1-Allâhü Teâlâ hazretlerinden başka hiçbir şeyi hissedemez.

2- Mâsivâyı şuur edemez.

¹¹ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/353-354.

¹² İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/354-355.

¹³ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/355.

3- Ve hiçbir mevcudu göremez.¹⁴

Tevhîd'in Ceviz Misâli

Hanefî tefsirinden naklolundu:

Tevhîd'in dört mertebesi var. O'da (şöyle) taksim olunur:

- 1- Lüb,
- 2- Lübbü'lüb,
- 3- Kışr,
- 4- Kışrui-kışr...

Bunun zayıf olan evhama yerleşme ve akılla bunu iyice anlamının temsili ceviz ile dir.

(Bilindiği gibi) cevizin iki kabuğu vardır.

- 1- Üst kabuk,
- 2- Alt kabuk. Cevizin özü var:

- 1- Yağ'ın özü,
- 2- Özün özü...

Birincisi: Tevhidin birinci mertebesi, kişinin diliyle;

"Lâ ilahe illallah" Allah'tan başka ilâh (ma'bûd) yoktur!" derken, kalbinin bundan gâfil olması veya bunu inkâr etmesidir. Münafıkların tevhidi gibi...

İkincisi: Kalbin bunun manasını tasdîk etmesidir. Umûm Müslümanlar (genelde bütün mü'minler) bunu tasdik ettikleri gibi... Bu itikâd'tır.

Üçüncüsü: İlâhî nurun vasıtası ile bunu müşahede etmesidir. Bu da bütün eşyanın Vâhid ve Kahrî olandan sudur ettiğini görmesidir.

Dördüncüsü: Vucûd'ta (var olmakta, hakîkî varlık olarak) sâdece onun vücûdunu (varlığını) görür. Bu da sıddıklann müşâhedesidir. Bu "Fena fit-Tevhîd" demektir. (Tevhidde fena bulmak) onun nefsinin gördüğünde fena olması, manasıdır.

Beşincisi: Sadece diliyle muvahhidtir. Bu tevhid, dünyada sahibini kılıç ve silahtan (öldürülmekten) korur.

Altıncısı: Kalbiyle, (tevhid kelimesinin) lafızlarının manâsının mefhûmuna inanmaktadır. Ve kalbinin mün'akid olduğu şeye karşı yalanlamadan hâlî (soyutlanmış) bir haldedir. Bu kalb üzerine bir akittir. Bunda kalbin inşirah (şerh olunması) ve infitâh (a-çılması) yoktur.

Lâkin bu tevhid, sahibini âhirette azab olunmaktan muhafaza eder; eğer sahibi bu tevhîd ve iman üzere vefat ederse... Akdetmiş olduğu isyanlardan dolayı zayıflanmaz. Bu akidenin, tevhidi zayıflatmayı kast eden bâzı hileleri vardır. Hilelerine "bid'at" adı verilir.

Yedincisi: Muhavvid, kendisine inkişâf ettiği zaman, ancak bir faili müşahede eden manâsında tevhid ehlidirler. Üzerinde olduğu gibi, kendisine inkişâf edilen şeyler hakîkî fail değildir. Çünkü kalbin mükellefiyeti, tevhidin lafızlarının hakikatına itikad etmesidir.

Bu avamın ve mütেকellimlerin (kelâm-ve akâid ilminin alimlerinin) rütbesidir. Çünkü itikâd konusunda avam ile mütেকellimlerin arasında hiçbir fark yoktur. Belki bunda kelâmın telfiknî (bir araya getirilmesinin) sıfatı vardır.

Sekizincisi: Muhavvid, Vâhid (ve kahrî'm) gayrisinde bir şey görmeyenlerin tevhidir. Tevhid'te en büyük gaye ve maksat işte budur...

Bu tevhidlerin birincisi, cevizin üst kabuğu gibidir.

İkincisi, cevizin alt kabuğu gibidir.

Üçüncüsü, cevizin Özü gibidir.

Dördüncüsü, cevizin özünden çıkarılan yağ gibidir...

(Cevizin üst kabuğuna benzetilen dil ile tevhidin tahlili:)

Bilindiği üzere, cevizin üst kabuğunda hiçbir hayır yoktur. Eğer yenilecek olursa, çok acı bir tadı vardır. İçine bakarsa, içinin kerih (çirkin ve kötü) bir manzara arzettiğini görür. Eğer alıp (o-dun olarak) ateşe atarsa, onun ateşte çok duman çıkarttığını görür. Eğer kabukları evde terk ederse evi daraltır. Koruma'dan dolayı, cevizi uzun süre evde terk etse bile (ebediyen) tutulamaz.

Sonra onu alıp atar. Mücerred dil ile olan imân da böyledir. Faydasızdır. (Ve hatta) çok zararlıdır. Zahirde ve bâtında yerilmiş-tir. Lâkin böyle bir tevhid, ölüm vaktine kadar, süflî kabuğun muhafazasına fayda verir.

Süflî kabuk, bedendir. (Diliyle İman ehli olduğunu söylemek) şahşı kılıçtan (düşman kabul edilip öldürülmesinden) korur.

Ancak ölüm anında o (münafık) kişi, tecrîd edilir. Tevhidinden kendisinde hiçbir eser kalmaz. Bundan sonra o dil ile olan tevhidin hiçbir faydası görülmez.

(Cevizin iç kabuğuna benzetilen tevhidin ikinci mertebesinin tahlili:)

Cevizin iç kabuğu (iç zarı), dış kabuğuna izafetle daha faydalı olduğu zahirdir. Çünkü içi kavuk (zar) cevizin

¹⁴ İsmail Hakki Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/355-356.

lubbünü (özünü) korumaktadır. Biriktirmek ve depolamak anında lübbü (özü) bozulmaktan korumaktadır. Bu kabuk cevizden ayrıldığı zaman, odun olarak (yakıt) olarak ondan faydalanmak mümkündür. Çünkü lübbe (cevizin özüne) nisbetle o kabuğun hiçbir değeri yoktur. Keşif olmaksızın mücerred itikâd (ve inanç da) böyledir. (2/146)

Sırf dilin söylemesiyle olan itikada izafetle çok faydalıdır...

Fakat, keşif ve mücâhede ile elde edilen imana izafetle kadri ve değeri çok noksandır.

(Keşif ve mücâhede yoluyla hâsıl olan tevhidin tahlili:)

Keşif ve mücâhede ile elde edilen tevhîd, sadrın inşirah, infitâhı ve açılması, kendisinde Hak nurunun aydınlatmasıyla hâsıl olan tevhiddir.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin; aşağıdaki kavli-i şeriflerinde geçen göğsünün islâm'a açılmasından murad edilen manâ işte budur.

"Demek ki her kimin Allah bağırını İslâm'a açmış ise; işte o, rabbiriden bir nûr üzerinde değil mi? O halde vay o Allah'ın zikrinden kalbleri katırlara! Onlar bir açık dalâl içindedirler."¹⁵

Ve Cenâb-ı Allah'ın;

"Hâsılı; Allah, her kimi hidâyetine erdirmek isterse, onun İslâm'a sinesini açar, gönlüne genişlik verir. Her kimi de dalâlete bırakmak isterse, onun da kalbini daraltır; öyle sıkıştırır ki, sanırsın öfkesinden göke çıkacak. İmâna gelmezleri, Allah o murdarlık içinde hep böyle bırakır"¹⁶

(Tevhidin dördüncü mertebesinin tahlili:)

Cevizin lübbü (özü) kabuğuna izafetle (iç zarına nazaran) nefistir. Ceviz'den maksat da budur. Lâkin cevizin özü, ceviz yağına nisbetle şaibelerden (ve kusurlardan) hâli değildir.

Böylece bu (mükâşefe ve mücâhede ile hasıl olan) tevhîd; Vâhid ve Hak Teâlâ hazretlerinin gayrisini (mâsivâ'yı) görmeyen tevhide izafetle, kesrete (çokluğa) ve Allah'ın gayrisine iltifat etmek mülâhazalarından hâli olamaz...

Hanefî Tefsir'inde olanlar burada bitti.¹⁷

Ayata Zikir

Bil ki, "Onlar ki, gerek kıyâm-u kuüdda ve gerek yanları üzerinde hep Allah'ı zikrederleri) âyet-i kerimesi, ayakta zikretmenin caiz olduğuna delâlet eder. Bundan dolayı, bâzı şeyhlere göre:

"Kalblerini dinlendirmek için ayağa kalkmakta bir beis yoktur. (Bunun da bâzı şartları vardır:)

1 - Bunda hareket etmezler.

2- Hakikatte kendilerinden olmayan bir şeyi izhâr etmezler.

3- Âdaba aykırı bir hareket etmesinler...

Ve'l-hâsıl tevhîd, âdaba yakın olduğu zaman, ona mahsus bir vazetme şekli yoktur. Zikir, ayakta, otururken ve yatarken caizdir.¹⁸

Zikr-i Hafî

Lâkin, zikrullahta müstehab olan zikr-i hafî (gizli zikir) olduğuna dair bir çok hadis-i şerif varid olur

Keşşaf (tefsirinin) şârihi, bunun (zikrin açık veya gizli olmasının) makam hasebiyle olduğunu zikrettiler. Ve buyurdular:

-"Mürşid olan şeyh (k.s.) hazretleri, başlangıçta müridine zikirde sesini yükseltmesini emreder ki, kalblere arız olup yerleşen hatıra (ve düşünceleri) söküp çıkartsın diye..."¹⁹

Sesli Zikr

Meşârik'in şerhinde de böyledir. Zahirde zikredilen de buna uymaktadır. Buyurdu:

-"Sesi yükselterek zikretmek caizdir. Belki müstehab'tır..." (Sesli zikretmenin müstehab olmasının şartları:)

1- Riyâ'dan uzak olmalı,

2- Sum'â (halka duyurmak ve desinler düşüncesi) olmamalı,

3- Dini izhâr etmeye insanları teşvik olmalı,

4- Zikrin bereketinin uzak işitenlere ulaşmasını sağlamak,

5- Bina, ev, dükkan (ve benzeri yerler)de olanların zikri işitmeleri ve bereketlenmeleri niyeti olmalı,

6- Zikrin sesini işitenlerin, kendisine muvafakat edip, akıllarına zikir gelmeleri (ve oldukları yerde zikir etmeye başlamaları),

7- Zikir sesini işiten yaş ve kuru bütün eşyanın âhirette kendisine şahitlik etmeleridir...

¹⁵ ez-Zümer: 39/22

¹⁶ el-En'âm: 6/125.

¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/356-359.

¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/359-360.

¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/360.

Bâzı şeyhler, zikr-i hafiyi (gizli zikri) seçip tercih ettiler. Çünkü gizli zikir, riyâ'dan daha uzaktır.²⁰

Sesli ve Gizli Zikir

Bu (zikrin açık ve gizli olması) niyete bağlıdır. Kimin niyeti sâdık (samimi ve ihlâş olup) riyâ'dan uzak ise, o kişinin, Kur'ân-ı kerim okurken veya zikir ederken sesini yükseltmesi evlâdır. Zikrettiklerimizden dolayı (başkasını teşvik ve kendisine şahitlik etmeleri için...)

Kim, kendi nefsinin riyakârlığından (gösterişe meyletmesinden) korkuyorsa; onun riyaya düşmemesi için evlâ olan gizli zikirdir.²¹ Şerhu'l-Meşârik burada bitti.

Denildi ki:

- "Kişi, tekbaşına ve havastan biri ise onun gizli zikretmesi evlâdır. Eğer avâm'dan biri ise onun hakkında da cehrî (sesli) zikretmesi daha evlâdır..

Eğer zikir üzerine toplanmış (bir cemaat iseler) onların zikirde kuvvetle seslerini yükseltmeleri evlâdır. Cemaatin sesli zikretmeleri, hicâblan (manevî perdeleri) kaldırması bakımından ve sevâb cihetinden çok tesirlidir.

Çünkü bu durumda o zikredenlerden her biri, (iki sevâb almaktadır:)

1- Kendisinin zikir sevabını,

2- Arkadaşlarının zikir seslerini işitme sevabı,

Allâhü Teâlâ buyurdu:

"Sonra bunun arkasından kalbleriniz katılaştı. Şimdi onlar, taşlar gibi, hatta daha duygusuz. Çünkü taşların öylesi var ki, i-çinden nehirler kaynıyor, öylesi var ki, çatlıyor da bağrından sular fişkırıyor ve öylesi var ki, Allah'ın haşyetinden yerlerde yuvarlanıyor. Sizler ise neler yapıyorsunuz!.. Allah gaafil değil!"²²

Bu âyet-i kerime'de kalbler taşa benzetildi.

Malûm, taşlar ancak kuvvetle kırılır.

Öyleyse, bir kalb üzere toplanmış olan cemaatin zikir kuvveti, bir şahsın zikir kuvvetinden daha şiddetlidir...

Zühretü'l-Abidîn isimli kitabta da böyledir.²³

Vecd ve Aşk

²⁰ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/360.

²¹ Zikrin sesli veya gizli yapılmasında riya ve gösteriş, desinler veya halkı teşvik ve işitenlerin şahidliği gibi dini mülâhazaların yanı sıra, zaman ve zemin'de çok önemlidir... Zira kurtla kuzunun beraber yayıldığı çağlarda şehir hayatlarının getirmiş olduğu sosyolojik yapı, insanları mecburen gizli zikre itmektedir. Herkesin aynı dini ve aynı kültürü paylaştığı köylerde ve tenhâ yerlerde sesli zikir belki faydalı olup halkı dine teşvik edebilir; ama şehir hayatında ve değişik kültürde ve hatta inançtaki insanların beraber yaşadığı Apartmanlarda ise sesli zikir yapmak; kaş yapmak yerine göz çıkartmak gibi bazı sakıncaları da doğurabilir... Mütercim

²² Bakara: 2/74,

²³ Zikrin toplulukta yapılması, mutlaka zikrin sesli olmasını gerektirmez. Zikr-i hafî

de toplulukta yapılabilir. Zikir meclisleri ile alakalı Efendimiz (s.a.v.) hazretleri hadis-i şeriflerinde şöyle buyurdular:

Ebü Hüreyre (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, buyurdular:

- "Allâhü Teâlâ hazretlerinin sokaklarda dolaşan zikir ehlini arayan birtakım melekleri vardır. Onlar, Aziz ve Celil olan Allâhü zikreden bir cemaati bulunca hemen çağırırlar:

- "Geliniz! ihtiyacımız ve dileğiniz burada!" derler. Onları dünya semasına kadar, kanadlarıyla çepçevre kuşatırlar. Rableri, daha iyi bildiği halde, meleklerine sorar:

- "Kullarım ne söylüyorlar?" Melekler:

- "Seni teşbih ve tenzih ediyorlar. Seni tekbir ediyorlar. Sana hamd ediyorlar. Seni ta'zim ediyorlar!" diye cevâb verirler. Allâhü Teâlâ:

- "Onlar beni gördüler mi?" buyurur. Melekler:

- "Hayır! Vallahi seni görmediler!" derler. Allâhü Teâlâ:

- "Şayet beni görselerdi (halleri ve ibâdetleri) nasıl olurdu?" diye sorar. Melekler:

- "Eğer zatını görselerdi, sana ibâdet cihetinde (gayretleri) daha şiddetli olur, seni tazimde daha yüce, zâtı ilâhîni teşbihte aha çok gayret sahibi olurlardı!" derler. Cenab-ı Allah:

- "Onlar, benden ne istiyorlar?" diye sorar. Melekler:

- "Onlar, senden cenneti İstiyorlar!" derler. Allâhü Teâlâ:

- "Onlar cenneti gördüler mi?" Melekler:

- "Hayır! Vallahi görmediler!" derler. Allâhü Teâlâ:

- "Şayet cenneti görselerdi halleri nasıl olurdu?" Melekler:

- "Onlar, cenneti görmüş olsalardı, ona daha çok düşkün olur, onu İstekte daha kuvvetli ve ona rağbetleri daha büyük olurdu." Allâhü Teâlâ yine sorar:

- "Neyin (şerrinden) bana sığmıyorlar?" Melekler:

- "Cehennem ateşinden sana sığmıyorlar." Allâhü Teâlâ buyurur:

- "Onlar, cehennemi gördüler mi?" Melekler:

- "Hayır! Vallahi görmediler!" Allâhü Teâlâ sorar:

- "Görmüş olsalardı nasıl olurlardı?" Melekler:

- "Eğer cehennemi görmüş olsalardı, ondan kaçma ve korkmaları daha şiddetli olur idi!" Allâhü Teâlâ buyurur:

- "Ben, sizi şahid tutuyorum, ben o kullarımın hepsini bağışladım, mağfîret kıldım cümlesini affettim!" buyurur. Meleklerin içinden bir melek:

- "(Ya Rabbi!) onların içindeki falan kimse onlardan değildir. Ancak bir haceti için oraya geldi!" derler. Atlâhü Teâlâ:

- "O zikre oturanlarla beraber oturanlar şaki olmazlar!" buyurur. Buhârî: 5929,

İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/360-362.

El-Kâşîfî lakabı ile meşhur olan Hüseyin Vaizî (r.h.) buyurdular:
Rabbin işinde aşıkların söylemeleri, coşmaktır, aşktır, edebî terki değildir.
Her kim ki, hakkın bardağından bir yudum içerse, Onda;
Ne edeb kalır, ne aklı ve ne de mantık!...

Maksûd olan, sâlik (seyr-u sülûk yolcusu), tevhid anında kendi ihtiyar, arzu ve isteğini soyup, kendisine vecd ve aşk galebe çaldığında, onun vaziyet ve hareketlerine bir şeyin dâhil olup girmesi mümkün olmaz. Çünkü bunlar onun elinde değildir. Söylenenler reddolunmaz.

Ne güzel buyurmuşlar.

Bilmeyenlerin işi her zaman kötüdür. Dana önce olanı hatırlamaktır...²⁴

Yapmacık Hareketler

Muhakkak ki, muvahhidin cehrî zikretmesi ve hareketleri, makamları ve halleri nisbetiyle cidden övülmüştür... Ama halka hoş görünmek, birine yaltaklanmak ve tekellüf (zorlukla ve yapmacık olarak) sesli zikredenlerin ise bütün hareketleri ve fiilleri kendi nefislerinden gelmektedir.

Meşâyih-i kirâm (k.s.) hazerâtı, bunların misal ve benzerlerinden, fiilleri (davranışları) ve sözlerinden nehyettiler.

Akıllı kişiye düşen vazife, âdaba riâyet edip, tavırlara dikkat etmelidir. Bir lahza bile. Gaffar olan Melik'in zikrinden ayrılmamalıdır.²⁵

Tefekkür Ehli

"Rabbena! Çünkü sen. kimi o ateşe sokarsan, onu muhakkak rûsvay ve perişan etmişindir!"

Gayet rûsvây etmişindir. Bunun benzeri, onların:

"Kim mer'â'nın son kayalığını idrâk ederse o gerçekten idrâk etmiştir." Sözlerinin bir benzeridir. Yani, o mer'â'dan sonra mer'â yoktur, demektir.

, Bundan murad, korkutmaktır. Sığınmak ve onların şiddetli korkuları ve ondan korunma isteklerine tenbihtir. (2/147)

Bu kavî-i şerif, ruhanî azabın (cismânî ve bedenî azabdan) daha rûzvay edici ve daha şiddetli olduğuna işaret vardır.²⁶

Zâlimler

"Yar "zâlimler"

"Zâlimlerin de yardımcıları fi yoktur."

Bununla, cehenneme girenler murad edildiler. dımcılar," kelimesinin cemi olarak gelmesi, üh kelimesinin cemi olarak gelmesine itibâr iledir.

Yani, zâlimlerden hiçbir zâlimin, yardımcılarından hiçbir yardımcısı yoktur, demektir. Bundan murad, kahr ile azabı defedecek yardımcı, demektir.

Bu âyet-i kerime'de şefaatin nefyedilmesi (veya yasaklanması) yoktur. Çünkü şefaahat, yumuşak (tatlılıkla) azabı defetmek, demektir. Yardımın nefyedilmesi, şefaatin nefyedilmesini gerektirmez. (İkisi ayrı ayrı şeylerdir.)²⁷

Münâdî

"Rabbena! Cidden bizler bir münâdî işittik; îmâna çağırıyor:

Kendisine delâlet etmesi için; fiil, işiten üzerine vâki oldu, i-şitilen şey hazfedildi.

Bundan (münâdî'den) murad. Efendimiz (s.a.v.) hazretleridir. Zîrâ hakikî iman davet eden Efendimiz (s.a.v.) hazretleridir. Allâhü Teâlâ hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri için buyurdu:

"Rabbin yoluna davet et, hikmet ile ve güzel güzel mev'iza ile... Onlara da en güzel olan suretle mücadele yap çünkü rabbin O'dur, en ziyâde bilen yolundan sapanı... Doğru gidenleri en iyi bilen de ancak O'dur..."²⁸

"İymân edin!"

M kelimesi, tefsir içindir. Veya masdariyet içindir. "İymân edin?" demekle iman edin, demektir. (Kime iman edin?)

Rabbınıza,"

Mâlikinize, Mevlânıza, işlerinizi idare eden Rabbinize ve sizi kemâle eriştiren Yüce Allah'a iman edin!

²⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/363-364.

²⁵ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/364

²⁶ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/364-365.

²⁷ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/365.

²⁸ en-Nahl: 16/125.

"(Dinledik) iymân ettik..."

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin emrine imtisal edip hemen uyduk ve çağrısına hemen icabet ettik.²⁹

Ebrâr

"Rabbena! Mağfiretinle artık günahlarımızı bizlere bağışla!"

Yani büvuk günahlarımızı bağışla! Çünkü iman geçmişini siler.³⁰

"Kabahatlerimizi bizlerden keffâret buyur." Küçük günahlarımızı keffâret buyur. Çünkü büyük günahlardan kaçınmakla küçük günahlar keffâret edilir (örtünüp silinir).

"Ve bizleri yanına al." Ruhlarımızı kabzettir!

"Ebrârla (Sana ermiş kullarınla) beraber."

Onların sohbetlerine mahsûs, onlara yakın olmayı ganimet bil ve onların zümresinden addetmiş (ve girmiş olanlardan) eyle!

Buradaki, maiyyet ve beraberlikten murad, zaman ve zemîn (birliğindeki) beraberlik değildir.

Zaruret bakımından bu muhaldir. Onların vefat etmeleri birbirini takîb etmek yoluylaadır. Belki burada maiyyetten murad, vefat ederken "Ebrâr" (ermiş kullarla) beraber, olmaktır.³¹

Sevgi

Bu kavî-i şeriflerde şuna işaret var. Onlar, Allâhü Teâlâ hazretlerine kavuşmayı seviyorlar. Kim Allâhü Teâlâ'ya kavuşmayı severse, Allâhü Teala hazretleri de ona kavuşmayı sever.³²

Kim, Allâhü Teâlâ hazretlerini, imanın davetiyle iman ettiğinden kılsa, Allâhü Teâlâ hazretleri de onu veli kullarıyla birlikte cennete koyup ona ikramda bulunur.

Ne mutlu! Söz, dinleyip işittikleri sözlerin en güzeline tâbi olanlara!

Ne mutlu! Güzel mev'izelerle öğüt alanlara!

Hafız buyurdu:

-"Nasihat işit! Söz dinle!

Ey cân! Canandan daha iyi dost yoktur.

Pirin (mürşid-i kâmilin) acı ve tatlı sözünü dinle!

Bu saadet alâmetidir...

Onun sözüne tâbi ol ki, o yüce kapıdan kovulmayasın!³³

Şeyh Sadî (k.s.) buyurdular:

Faydalı söz bilen söylesin.

Ve eğer o sözleri beğenen olmasa bile...

Çünkü yarın onlardan dolayı kendisi pişman olacaktır.

Ah keşke!

Hakkı dinlemiş ve tutmuş olsaydım, der.³⁴

Hikâye (Nasihat)

Ebû Amr el-Vâiz (r.h.) buyurdular:

-"Resûlullah (s.a.v.) hazretlerinin mescidinde otuyordum. Baktım bir genç yanıma geldi. Bana bir kağıt parçası verdi. Baktım, onda (şöyle yazılıydı):

-"Ey kardeşim! Allâhü Teâlâ hazretleri, seni mutlu kılsın! Kardeşim Ebu Amr! Senin (Medine-i münevvereye) geldiğin (haberi) bana ulaştı. Seni görme iştiağındayız..."

Ebû Amr el-Vâiz (r.h.) buyuruyor:

-"Ben kalktım, o gençle beraber, gittim! Issız bir yerde harâb bir eve vardım. Evin kapısı hurma lifindendi. Evden içeriye girdiğimde içerde yaşlı bir şeyh, kibleye karşı oturmuştu. Haşyetten (ve ilâhî korkudan) mahzun bir haldeydi.

İki gözü ağlamaktan gitmişti.

Ona selâm verdim. O selâmımı aldı. Bana:

-"Ey Ebû Amr! Ne zamandır, kalbim senin vaazını dinlemeye müştak olup hasret duymaktadır. Bende bir hastalık var. Bu vaaz ve hatibler onun ilacını bulmaktan âciz kaldılar!" dedi. Ben ona:

²⁹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/365-366.

³⁰ Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, buyurdular: İslâm mâ kablini (kendisinden öncesini) siler." Keşfü'l-Hafâ: 363.

³¹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/366-367.

³² Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

Kim Allâhü Teâlâ hazretlerine kavuşmayı, severse. Allâhü Teâlâ hazretleri de ona kavuşmayı sever. Kim Allâhü Teâlâ hazretlerine kavuşmayı sevmezse; Allâhü Teâlâ hazretleri de ona kavuşmaktan ikrah eder." Câmîus-Sağır: 8309,

³³ Divân-ı Hafız, s. 5,

³⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/367-368.

"Ey şeyh! Basîret ve kalbinin gözleriyle göklerin mefekûtuna bak! imanın hakikati ile me'vâ cennetine intikâl et, geç! Allâhü Teâlâ hazretlerinin me'vâ cennetinde evliya kulları için hazırladıklarını gör! Sonra alevli cehennem ateşine bak! Allâhü Teâlâ hazretlerinin eşkiyâ için hazırlamış olduğu azabı gör! İki darın (cennet ve cehennemin) arasındaki farka bak! Bu iki fırka müsavi değildir..."

O yaşlı adam, sözlerimi işittiğinde, inledi. Büyük bir haykırıyla sayha çekti. Sonra buyurdu:

- "Vallahi! İlâcın hastalığıma tam iyi geldi. Ziyâde et (daha fazla öğüt ver), Allâhü Teâlâ sana rahmet etsin!" dedi.
Ben: "Allâhü Teâlâ hazretleri, senin sırlarını (içinde gizlemiş olduğun niyetini) en iyi bilendir. Seninle karşılaş, seni hesaba çektiği zaman, senin niyetini sana bildirecektir!" dedim.

O yaşlı şeyh, sözlerimi işitince, birincisinden daha büyük bir sayha attı. Yere düşüp öldü.

Bu anda genç bir kız çıka geldi. Kızın üzerinde yünden yapılmış bir baş örtüsü ve yünden bir elbise vardı. Alnıyla secdeye vardı. Ve o kız, bana:

- "Ey ariflerin kalblerini tedâvî eden (ulu kişi) gerçekten iyi ettin! Bu şeyh babamdı. O yirmi seneden bu yanadır, hastalığa mübtelâ olmuştu. Allâhü Teâlâ hazretlerinden hep seni temenni ediyordu. Ve şöyle diyordu:

- "Bir kere Ebû Amr (r.h.) hazretlerinin vaaz meclisinde bulundum, kalbimi ihya etti. Benden gafletimi giderdi. Beni uyandırdı. Eğer onu ikinci defa dinleyecek olursam, herhalde (onun vaazı) beni öldürür!" derdi. (Genç kız devam etti:)

- "Allâhü Teâlâ hazretleri, seni hayırla mükâfatlandırısın!" dedi. Sonra kız, ağlayıp, babasının üzerine düştü. Babasının iki gözlerinin arasını öptü. Ben ona:

- "Ey ağlayan genç kız! Muhakkak ki biz senin babanı seviyoruz! Baban dünyadan geçti. Darü'l-cezâ (ceza evi olan âhiret âlemine gitti) Eğer baban ihsan sahibi ve iyi bir kişi ise, onun için Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaşmak ve rahmetine gark olmak gibi güzel bir mükâfat vardır! Yok eğer baban kötü ise kötülük yapanların yurdu olan cehenneme girecektir!" dedim.

Genç kız, bir sayha attı. Sonra babasının üzerine düşüp öldü. (2/148)

Orada ben, iki ölünün yanında hazîn (ve çok üzgün) bir halde kaldım....

(Sonra) ikisini rüyâm'da gördüm. En güzel makamlarda idiler. İkisinin üzerinde yeşil ipekten (ve atlastan) birer hülle vardı. Onların hallerini sordum. Şeyh bana:

- "Sen benim ortağımısın!

Benim nail olduklarımdan...

Ayağa kalk! Müşahede et! Ev Ebâ Amir!

Gaflet sahibini uyandıran her kese;

Gafletten uyanıp tevbe eden kişinin nail olduğu

Sevabların yansı ona emredene verilir...

Sonra buyurdu:

- "Ben, bana karşı gadab etmeyen Kerim Rabbime takdim olunup. Rahmanın huzuruna vardım! Allâhü Teâlâ hazretleri, beni cennetlerinde iskân etti. Beni çok güzel olan hurilerle evlendirdi!" (Sonra bana tavsiyede bulunup devam etti:)

"Ey Ebû Amir! Çok dua etmeye haris ol! Gaffar Melik olan Allâhü Teâlâ hazretlerine çok istiğfarda bulun! Gecenin ortasında ve gündüzün etrafında (sabah ve akşam) mağfîretini talep etmek, ahyâr (seçkin) ve ebrâr (ermiş iyi insanların) güzel ahlak ve huylanmandır..."

Bil ki, kim bir kelime ile nasihat alır ve Allah'ın kulu, Habibi Edîbi Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin dili üzere hakkın nidasına iman eden kişi; Allâhü Teâlâ'nın ateşinden kurtulup; cennetinden Allah'ın mağfîret ve rahmetine vâsıl olur.³⁵

Hikâye (namus ve dua)

Rivayet olundu:

Demircinin biri, kızgın demiri eliyle tutardı! (Bu kıpkırmızı demir, onun elini yakmazdı.) Ona, bunun (sebebe ve hikmeti) soruldu. Buyurdu:

- "Ben bir kadına âşık oldum; ona mal arz ederek, kendisiyle evlenmek teklifinde bulundum!" Kadın bana:

- "Benin kocam var (ben evliyim)! Benim mala ihtiyacım yok!" dedi. Sonra kadının kocası öldü.

Kendisiyle evlenmek isteğinde bulundum.

Kadın evlenmekten imtina etti ve:

- "Çocuklarımı (üvey baba elinde) zelil etmek istemem!" dedi.

Sonra uzun bir zaman geçti. Kadın muhtaç oldu. Bana haber gönderdi (mal talebinde bulundu). Ben, ona:

- "Sen benim muradımı vermedikçe, (benimle evlenmedikçe) sana bir şey vermem!" dedim.

Onunla beraber bir yere varınca, kadın korkudan titredi ve ürpermeye başladı. Ona:

- "Neden üperdin?" diye sordum. Kadın:

- "Semî' ve Basîr olan Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkuyorum!" dedi. Bunun üzerine ben de o kadına ilişmeden

³⁵ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/368-370.

terk ettim!" Kadın (bana dua etti:)

-"Allâhü Teâlâ seni ateşten korusun!" dedi.

-"O vakitten bu yana dünya ateşi beni yakmaz oldu ve cehennem ateşinin de beni yakmayacağını Allâhü Teâlâ hazretlerinden ümit ederim!"³⁶

Günahdan Uzak Olmak

Kim, rahman olan Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkar ve kendisinin daima Allah'ın huzurunda ve murakabesinde olduğunu hatırlarsa, o kişi, günah ve isyana cesaret edemez.

Böylece cehennem azabından selâmet bulur ve Darû's-Selâm cennetinde nimetlere kavuşur.

İbn-i Abbâs (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

-"Her kim, istiğfar etmeye devam ederse, Allâhü Teâlâ hazretleri;

1 - Ona bütün darlık ve sıkıntılardan bir çıkış yolu verir,

2- Onun bütün üzüntülerini sevince çevirir.

3- Onun hesap etmediği bir cihetten ona nazık verir."³⁷

Dua

Amma dua ise o, ibâdetin özüdür. Dua dünyada fayda verir. Dünyanın afatlarını, kaza ve belâlarını defeder. Âhirette ise dua, ilâhî hediyelere sebeptir. Allâhü Teâlâ hazretleri, meleklerin elleriyle ona hediyeler verir ve ona:

-"Bu (hediyeler), senin dünyada olan dualarının mukabilinde sana veriliyor!" denilir.

Ne güzel buyurmuşlar:

Ben başımı neden Hazreti Hakkın eşiğinden çekeyim.

Devlet odur.

Kavuştuğum bütün nimetler bu eşikten gelmektedir.

Hafız buyurdu.

"Her kim girmek isterse;

Söyle gelsin!

Her ne istiyorsa,

Söyle istesin!

Bu kapıda bekçi ve aracı yoktur.³⁸

Allâhü Teâlâ duamızdan önce ümidinizi tahakkuk ettirsin! Dünya ve âhirette bizim için hayırlı olanı bize versin!

Amin!³⁹

Yüzümü Kara Çıkartma

"Rabbena! Bize ihsan buyur!" Bize ver! "Peygamberlerine karşı bizlere ödettiklerini." Peygamberlerini tasdik etmek üzere...Veya Peygamberlerinin dili üzere bize vaat ettiğin sevâb ve kerameti bize ver, demektir.

"Yüzlerimizi kara çıkarma!" Bizi rezil etme (nerede?)

"Kıyamet günü," Rezil ve rüsvây olmayı gerektiren şeylerden bizi koruyarak, yüzümü kara çıkartma!

"Şüphesiz ki, sen va'dinde hulfetmezsin." kelimesi, vaad manâsında ism-i masd'r'dır.

Bu dualar ve bu duaların içerisinde bulunan kat kat ve şiddetle istenmeler, yalvarıp yakarmanın ve niyazda bulunmanın kemâlindedir. Bu, mü'minlerin Allâhü Teâlâ'nin vaadini bozacağı korkusundan değildir. Belki, mü'minler, kötü âkibet veya emirlere imtisal edip sarılmaktan meydana gelen kusurlardan dolayı kendilerinin vaad olunan kişilerin zümresinden olmamaları korkusundandır.⁴⁰

Dalâlet

"Şüphesiz ki, sen va'dinde hulfetmezsin." Kavî-i şerifinin duaya rucû etmesi, tesbît ve kulluk ve huşû'da mübalâğa içindir. Sonra;

"Kıyamet günü yüzlerimizi kara çıkarma!" kavî-i şerifi;

"Zuhur edip de kendilerine Allah'tan hiç hesap etmedikleri nesnelere!"⁴¹ kavî-i şerifinin benzeridir.

Çünkü, insan çoğu kere kendisinin hak itikâd ve sâlih amel üzere olduğunu zanneder...

³⁶ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/370-371.

³⁷ Ebû Davud:371.

İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/371.

³⁸ Divân-ı Hafız: s. 14

³⁹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/371-372.

⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/372-373.

⁴¹ ez-Zümer: 39/47,

Sonra kıyamet günü, onun itikâd ve inancının dalâlet ve sapıklık olduğu ve amelinin de (kitab ve sünnet yani Şer-i şerife uymadığı ve böylece) büyük bir günah olduğu ortaya çıkar. İşte burada, (kıyamet günü), büyük bir rezillik, tam bir hasret, nedamet ve pişmanlık, şiddetli bir esef ve üzüntü duyar. İşte bu ruhanî azabtır. Ruhanî azab, cismânî azab'tan daha şiddetli (2/149) dir.⁴²

Cennete En Son Giren

İbni Mes'ûd (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Cennete en son girecek olan kişi, bir yürüyüp, bir düşen kişidir. Onu ateş yakalar. Ateşten kurtulunca ona dönüp şöyle der:

- "Beni senden kurtaran Allâhü teşbih ederim (O noksan sıfatlardan münezzehtir). Daha önce ve sonra gelenlerin hiçbirine vermediğini bana verdi."

O kişi için gölgesi çok büyük olan bir ağaç yükselir. Onun gölgesine müştak olur ve der ki:

- "Ya Rabbi! Onu bana yaklaştır! Ondan başka bir şey istemem!" Onu ağaca yaklaştırır ve suyundan içirir. Sonra onun için önceki ağaçtan daha büyük bir ağaç yükseltilir. O yine der ki:

- "Rabbim! Beni o ağaca yaklaştır! Adam başka bir şey istemeyeceğine söz verir. Onu yaklaştırır. Önceki ağaçlardan daha büyük bir ağaç yükseltildi. Adam bu sefer yine dua eder:

- "Ya Rabbi! Beni ona yaklaştır!" der.

Adam o ağaca yaklaştırıldığı zaman cennet ehlinin seslerini duyar ve şöyle dua eder:

- "Ey Rabbim! Beni cennete yaklaştırırsan artık senden başka bir şey istemem!" Bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri:

- "Ey Âdem oğlu! Sen ne sözünde durmaz kimsesin! Kaç kere söz verdin, sözünde durmadın, hep caydın, hep yalan söyledin!" Sana dünya ve onun gibisini versem razı olur musun?"

Bunun üzerine adam:

- "Sen benimle istihza mı ediyorsun? Halbu ki sen âlemlerin Rabbisin!"

Sonra İbni Mes'ûd güldü (tebessüm etti).

(Yanında olanlar ona):

- "Neden tebessüm ettin?" diye sordular. O:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de böyle tebessüm etmişlerdi!" dedi. O zaman, sahâbe-i kiram (r.a.) hazretleri. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine:

- "Yâ Resûlallah! Neden tebessüm ediyorsun?" diye sorduklarında; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri:

"Allâhü Teâlâ güldüğü için!" buyurdular. Allâhü Teâlâ:

- "Ben alay etmem! Fakat istediğimi yapabilirim. Her şeye kadirim!"⁴³

⁴² Bundan dolayı şöyle dua edilmiştir:

- "Allâhım bize hatîki, hak olarak göster! Hakka tabi olmayı nasîb et! Bâtılı da bätül olarak göster! Bâtıl'dan kaçmayı ve uzaklaşmayı nasîb et!" Tefsîrül-Kur'âm'l-Azîm c. 1, s. 392. İbni Kesir.

- "(Bunlar); Selâmi yayan. Yemek yediren, Oruç tutan. Ve insanlar uyurken, geceleri namaz kılan (lar içindir)." Cabir (r.a.) buyurdu: - "Bunun üzerine biz. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sorduk: - "Buna kimin gücü yeter ki?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular: - "Ümmetimin gücü buna yeter! Size bundan haber vereceğim!" Sonra devam ettiler:

1 - Kim bir Müslüman kardeşıyla karşılaşır da ona selam verir veya onun selâmını alır- sa. selâmı yaymış demektir.

2- Kim. ehline ve iyâline (ailesine ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere) yemek yediren ve onları tam doyuran kişi, yemek yedirmiş, demektir.

3- Kim, Ramazan-i şerif, orucunu tutar ve her aydan da üç gün (eyyam-ı bîyz denilen . her Arabi ayın 13. 14 ve 15 günlerini) oruçlu geçirirse, o kişi devamlı oruç tutmuş gibi olur.

4- Yatsı ve sabah namazlarını cemaat ile kılan bir kişi. insanlar uykuda iken kendisi (bütün) geceyi namaz (ve ibâdetle) geçirmiş gibi olur." İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/373.

⁴³ 371 Sahih-i Müslim: 274, Müsned-i Ahmed: 3704, Aynı manâ'da ama, değişik lafızlarla, Sahih-i Müslim'de şu lafızlarla geçmektedir:

İbni Mes'ûd (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Cennete en son girecek olan kişi, bir yürüyüp, bir düşen kişidir. Onu ateş yakalar. Bazen de yüzünü ateş çalacaktır. Ateşten kurtulunca ona dönüp ona bakar ve şöyle der:

- "Beni senden kurtaran Allah ne mübarektir. Yemin olsun ki, Allâhü Teâlâ hazretleri, gelmiş ve geçmişlerden hiçbir kimseye vermediğini bana verdi. (Ona hamd-ü senalar olsun!"

O kişi için gölgesi çok büyük olan bir ağaç yükselir. Onun gölgesine müştak olur ve:

- "Ya Rabbi! Onu bana yaklaştır! Onun gölgesinde gölgeleneyim ve suyundan içeyim! diye dua eder.

Allâhü Teâlâ hazretleri:

- "Ey Adem oğlu! Bilirim bunu sana verirsem, benden başkasını da istersin!" der. O kişi:

- "Hayır! Ya Rabbi! Ondan başka bir şey istemem!" der ve böylece bundan başka bir şey Allah'tan istemeyeceğine dair Allah'a söz verir. Allâhü Teâlâ hazretleri, onu mazur görür. Çünkü o zat sabredemeyeceği bir şeyi görmüş olacaktır. Onu ağaca yaklaştırır ve suyundan içirir. Sonra onun için önceki ağaçtan daha güzel bir ağaç yükseltilir O yine der ki:

- "Rabbim! Beni o ağaca yaklaştır! Onun gölgesinde gölgeleneyim! Onun suyundan i-çeyim! Bundan başka bir şey istemem!" Allâhü Teâlâ buyurur:

- "Ey Adem oğlu! Sen verdiğimden başka bir şey istemeyeceğine söz vermedin mi? Seni bu ağaca yaklaştırırsam, başkasını da istersin!" O kişi. başka bir şey istemeyeceğine dair Allâhü Teâlâ hazretlerine yine söz verir.

Rabbi onu ma'zûr görür. Çünkü o adam kendisine sabredemeyeceği bir şeyi gördü. Allâhü Teâlâ hazretleri, onu, gördüğü ağaca yaklaştırır. Adam ağaca varıp gölgesinden gölgelenip suyundan içer.

İbni Mes'ûd (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Cennete en son girecek olan kişi, bir yürüyüp, bir düşen kişidir. Onu ateş yakalar. Ateşten kurtulunca ona dönüp şöyle der:

"Beni senden kurtaran Allâhı teşbih ederim (O noksan sıfatlardan münezzehtir). Daha önce ve sonra gelenlerin hiçbirine vermediğini bana verdi."

O kişi için gölgesi çok büyük olan bir ağaç yükselir. Onun gölgesine müştak olur ve der ki:

"Ya Rabbî! Onu bana yaklaştır! Ondan başka bir şey istemem!" Onu ağaca yaklaştırır ve suyundan içirir. Sonra onun için önceki ağaçtan daha büyük bir ağaç yükseltilir. O yine der ki:

"Rabbim! Beni o ağaca yaklaştır! Adam başka bir şey istemeyeceğine söz verir. Onu yaklaştırır. Önceki ağaçlardan daha büyük bir ağaç yükseltildi. Adam bu sefer yine dua eder:

"Ya Rabbî! Beni ona yaklaştır!" der.

Adam o ağaca yaklaştırdığı zaman cennet ehlinin seslerini duyar ve şöyle dua eder:

"Ey Rabbim! Beni cennete yaklaştırırsan artık senden başka bir şey istemem!" Bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri:

"Ey Âdem oğlu! Sen ne sözünde durmaz kimsesin! Kaç kere söz verdin, sözünde durmadın, hep caydın, hep yalan söyledin!" Sana dünya ve onun gibisini versem razı olur musun?"

Bunun üzerine adam:

"Sen benimle istihza mı ediyorsun? Halbuki sen âlemlerin Rabbisin!"

Sonra İbni Mes'ûd güldü (tebessüm etti).

(Yanında olanlar ona):

"Neden tebessüm ettin?" diye sordular. O:

"Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de böyle tebessüm etmişlerdi!" dedi. O zaman, sahâbe-i kirâm (r.a.) hazerâtı. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine:

"Yâ Resûlallah! Neden tebessüm ediyorsun?" diye sorduklarında; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri:

"Allâhü Teâlâ güldüğü için!" buyurdular. Allâhü Teâlâ: "Ben alay etmem! Fakat istediğimi yapabilirim. Her şeye kadîr.⁴⁴

Hikâye (Hidâyet)

Hikâye olunur:

Ma'rûf-i Kerhî (k.s.) hazretlerinin babası Hıristiyanlardan idi. Hıristiyanların muallimi (Öğreticisi), Marûf-i Kerhî'ye:

"Üç'ün üçüncüsü, olduğunu söyle!" dedi. Ma'rûf-i Kerhî: "Allah bir'dir, samed'tir!"

Bunun üzerine muallim onu döverdi. Bir gün, Hıristiyanların dersinden kaçtı.⁴⁵

Sonra cennet kapısının yanında önceki ağaçlardan daha güzel bir ağaç kendisine gösterilir. Adam bu sefer yine dua eder:

"Ya Rabbî! Beni ona yaklaştır! Gölgesinde gölgeleneyim ve suyundan içeyim! Adam o ağaca yaklaştırdığı zaman cennet ehlinin seslerini duyar ve şöyle dua eder: "Ey Rabbim! Beni cennete koy!" Bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri: "Ey Âdem oğlu! Acaba senin dileklerini benden ne keser! Sana dünya ve onunla birlikte onun bir mislini versem razı olur musun?" Bunun üzerine adam:

"Sen benimle istihza mı ediyorsun? Halbuki sen âlemlerin Rabbisin!" Sonra İbni Mes'ûd güldü (tebessüm etti). Yanındakilere: "Neden tebessüm ettiğini bana sorun!" dedi. Onlar da: "Neden tebessüm ettin?" diye sordular. İbni Mes'ûd {r.a.) hazretleri buyurdular: "Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de böyle tebessüm etmişlerdi!" dedi. O zaman, sahabe-i kirâm (r.a.) hazerâtı. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine:

"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Neden tebessüm ediyorsun?" diye sorduklarında; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri:

"Allâhü Teâlâ güldüğü için!" buyurdular.

Son cennete girecek olan kişi, Allâhü Teâlâya:

"Sen benimle istihza mı ediyorsun? Halbuki sen âlemlerin Rabbisin!" dediğinde, âlemlerin Rabbi olan Allâhü Teâlâ hazretleri (kendisine mahsus ve layık bir surette) güldü. Allâhü Teâlâ hazretleri o adama:

⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/374-379.

"Ben alay etmem! Fakat istediğimi yapabilirim. Her şeye kadîrim!" dedi. Sahihî Müslim:

⁴⁵ Ası! adı. Maruf bin Firuz olan Ma'rûf-i Kerhî Hazretleri İranlı Hıristiyan bir anne ve babanın çocuğu iken hır istivan! iğ ı Öğrenmesi için bir rahibe gönderildiğinde. Rahibin,

"Allah, baba, oğul ve rûhu'l-kudus olmak üzere üçtür" demesi üzerine hıristiyanlığı akıl ve mantık dışı bularak. Hıristiyan muallimden kaçtı. Ehl-i beyt'ten tmam Ali Rızâ Hazretlerinin huzurunda şehâdet kelimesi getirip Müslüman oldu. Çocuklarından birisi gibi İmam Ali Rızâ'nın evinde büyüdü. İlim tahsil etti. Evine geldiğinde anne ve babası da onun gibi Müslüman oldular. Şeyh Ma'rûf-i Kerhî hazretleri, zamanla devrin büyük âlim ve velîlerinden oldu. Yıllarca talebe yetiştirdi. Sırrı Sekâfî Hazretleri gibi evliya ve âlimeleri yetiştirdi. Vefatından sonra tasarrufu devam eden dört velfden biridir. O büyük insanlar; Ahmed bin Hanbel. Ma'ruf-i Kerhî. Abdülkadir Geylânî ve Hayat e'l- Harrânî Hazretleridir.

Şeyh Ma'rûf-i Kerhî (k.s.) hazretleri, bir gün talebeleriyle Dicle kenarındaki bir hurmalıkta oturup ders yapıyorlardı. Dicle'nin yukarısından bir kayığın geldiğini gördüler. Kayıkta bir kaç genç içki içiyor, nâra atıyorlardı. Talebeleri kendisine;

"Efendim bir dua edin de. Allâhü Teâlâ Hazretleri bunları bu nehirde boğsun ve insanlar onların zararlarından kurtulsunlar." Dediler.

O, elini semâya açtı. Candan ve gönülden yalvardı:

"Ya Rabbî! Sen bu kullarını dünyâda neşelendirdiğin gibi, ahirette de neşelendir."

Âmin.

Talebeler bu ulvî dua'ya "Âmin" dedikten sonra, şaşkınlıkla sordular;

"Sizden onlara boğulmaları için dua etmenizi istedik, siz onların ebedî kurtuluşu için niyazda bulundunuz... Bunun hikmeti nedir?"

Ma'rûf-i Kerhî Hazretleri;

"Onların boğulmaları ve helak olup cehenneme gitmeleri size hiçbir şey kazandırmaz! Ahirette neşeli olmaları için bu dünyâda hidâyete

Ma'rûf-i Kerhfin anne ve babası:

"Ma'rûf geldiğinde, onu hangi din üzere bulursak, biz de ona tâbi olur ve onun dinine gireriz!" dediler.
Şeyh Ma'rûf-i Kerhî (k.s.) hazretleri, Müslüman olarak geri döndüğünde, anne ve babası da Müslüman oldular.⁴⁶

Allâhü Teâlânın konuşması

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu:

"Sizden hiçbir kimse yoktur ki, kıyamet gününde, Allâhü Teâlâ hazretleri onunla konuşmasın. İnsanlarla Allâhü Teâlâ hazretleri arasında hiçbir tercüman olmayacaktır.

(O zaman kul) Sağına bakar. Gönderdiği ve yaptığı amellerden başka bir şey göremez. Sonra soluna bakar. Gönderdiği ve yaptığı amellerden başka bir şey göremez.

Sonra önüne bakar. Cehennem ateşinin kendisini karşılamakta olduğunu görür. (Bundan sonra). Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Sizden biriniz, cehennem ateşinden korunabilirse, bir hurma parçasıyla da olsa (hemen) yapsın (kendisini sadaka ve iyiliklerle cehennem ateşinden korusun)"⁴⁷

Hikâye (iyilik ve hidayet)

Hikâye olundu:

Yaşlı bir kâfir kadın vardı. Kış günlerinde aç kalan kuşlara taneler ve birazcık yem verirdi.

Zünnûn-i Mısırî (k.s.) hazretleri, o yaşlı ve kâfir kadını bir kış günü kuşlara (kedi ve köpek gibi hayvanlara) yem verirken gördü. Ona:

"Allâhü Teâlâ hazretleri düşmanlarından (kâfirlerden) hiçbir şeyi kabul etmez (iyiliklerinden dolayı onlara sevâb vermez)" dedi. (Yıllar sonra) Zünnûn-i Mısırî (k.s.) hazretleri; o kadını Ka'be'de tavaf ederken gördü.

Yaşlı kadın Müslüman olmuştu. Kadın; Zünnûn-i Mısırî (k.s.) hazretlerine:⁴⁸

"Ey Zünnûn! Senin benden gördüğün (hayvanlara yem vermem ve yaptığım iyilikler sebebiyle) Allâhü Teâlâ hazretleri, bana İslâmı nasibetti. İslâm ile şereflendim!" dedi.

Ne güzel buyurmuşlar:

Keremsiz insan beşerden değildir. O ağaçtır.

Belki taştan bile beterdir. Meyve vermeyen bir ağaç.

Muteber değildir. O ağaç baltaya lâyıktır... (2/150)

Allâhü Teâlâ hazretleri, bizleri ve sizleri, cehennem azabından korusun. Bizleri, cömert ve iyilerle beraber cennete koysun. Âmin. Kadın ve erkek, taat ve ibâdete sarılmak ve tevbe etmekte aynı şartlarda içtima ettiklerinde aralarında ayırım yoktur⁴⁹

Dinî konularda amellerde fazilet, o ibâdeti yapan kişinin diğer sıfatlarıyla ilgili değildir.

Ameli yapanların;

1 - Erkek olmak,

2- Kadın olmak,

gelmeleri lazım...

Ma'rûf-i Kerhî (k.s.) hazretleri: 81S (H. 200) senesinde Bağdatta vefat etti. Güzel sözleri: "Kim günde üç kere 'Allah'ım! Ümmet-i Muhammedi İslah et' diye dua ederse âbidlerden sayılır."

⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/381-382.

⁴⁷ Müsnecl-i Ahmed: 18564.

İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/382.

⁴⁸ Bu incelikten dolayı Müslümanlar, erkek çocuklarına gösterdikleri itinâyı kız çocuklarına da göstermelidir. Rahmetle anılmak için; onların dinî eğitimlerini almalarını sağlamalıdır. Sadece erkek çocukların dua ve hayırlarına değil, kız çocukların dua, hayr ve hesanâtına da ihtiyacımız var. Bir kız kardeşimizle beraber, hiç görmediğimiz ve bizden yıllarca (ve hatta asırlarca önce) vefat eden bir dedemize okuduğumuz bir Fatiha'nın sevabı aynıdır. Yaptığımız hayr ve hasenatın sevabı da aynıdır. Bizim kız çocuklarımızın ve kız evlâdımızın bize okuyacakları duaların, Kur'ân ve ruhumuza hediye edecekleri hayır ve hasenatın sevabı; erkek çocuklarımızın yapacakları aynı amele eşittir. Bundan dolayı kız ve erkek çocuklarımızın arasında ayırım yapmamalıyız.

1- Şer-i şerifin onlara vermiş olduğu mirasda onları mahrum etmemeliyiz.

2- Kız çocuklarımızın dinî eğitim almalarını sağlamalıyız.

3- Yarın kız çocuklarımızdan dolayı hesaba çekileceğimizi asla unutmayalım.

Mütercim

⁴⁹ Tefsir-i Kebir: 9/150; Nesil, soy ve sopyuyla övünüp Müslümanların üzerinde tahakküm kurmaya çalışanlar İsmail Hakkı Bursevî hazretlerinin bu tefsir-i şerifinden ders almalıdırlar. Amellerin, kabul ve fazileti, duaların müstecâb olması; soy, sop ve nesle bağlı değildir. Özellikle kötü ameli ve sâlih ameldeki ihmâli dolayısıyla âhiret amellerinden (takvadan) geri kalan kimse, soyunun şerefi kendisine fayda vermez. Takva ve ihlâslı amelden yoksun olan kişi, ameldeki bu eksiğini, soyu ve nesebinin şerefiyle gideremez. Müslüman kişi eğer manen ilerlemek istiyorsa,

1- Şer-i şerife sarılmalı,

2- Kitap ve sünnetten ayrılmamalı,

3- Takva sahibi olmalı,

4- Bütün amellerinde ihlâslı olmalıdır... Efendimiz (s.a.v.) Hazretleri buyurdular:

"Kimin ameli kendisini geri bırakırsa onun nesebinin şerefli olması kendisine bir fayda sağlamaz." Tuhfetü'l-Ahvezi: 1804; Riyâzu's-Sâlihîn hadis no: 245;; Kenzül-Ummal: 2436; Mütercim.

- 3- (Halkın nazarında) kötü olan bir nesebten gelmek,
- 4- Veya (halkın nazarında) şerefli bir soydan gelmek,
- 5- Ya da herhangi bir meslek ve meşreb...

Bunların ibâdet ve duaların kabulünde bir tesiri yoktur "Hep birbirinizdensiniz."

Çünkü erkek, kadından; kadın da erkektendir.

İmâm Fahrreddin Râzî (r.h.) buyurdular:

"Hep birbirinizdensiniz." Kavî-i şerîfnde bir çokvecihler vardır. En güzeli, burada geçen (harf-i cerrinin), i) (Kef) manâsında olduğunu söylemektir. Yani, "Hep birbiriniz gibisiniz, taat üzere sevâbta ve ma'sûyet üzerine günah ve ceza verilmesinde, hep birbiriniz gibisiniz, şeklinde manâ vermektir. Kaffâl (r.h.)⁵⁰ buyurdu:

- "Bu onların, oki "Falanca bendendir." Tabirinden alınmıştır. Yani benim ahlakım, huyum ve yolum üzeredir, demektir.⁵¹

Bu kavî-i şerîf, cümle-i itirâziyyedir. Ameller için vaad edilen sevâbta kadınların da erkeklere ortak olduklarını beyân etmektedir.⁵²

Sebeb-i Nüzul

Rivayet olundu:

Ümmü Seleme (r.a.). Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sordu: -"Ya Resûlallâh (s.a.v.)! Hicretin konusunda, Allâhü Teâlâ hazretlerinin hep erkekleri zikrettiğini ve kadınları zikretmediğini işitiyorum!" dedi. Bunun üzerine bu kavî-i şerîf, sona kadar nazil oldu. (Allâhü Teâlâ;

Rabları da dualarına şöyle icabet buyurdu: "Her halde ben, içinizden, gerek erkek ve gerek dişi, hiçbir hayır işleyenin, işlediğini boşa gidermem. Hep birbirinizdensiniz. Benim için hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, benim yolumda işkenceye uğrayanların, cihâda gidenlerin ve bu uğurda katledilenlerin kabahatlerini taraflarından keffâretleyeceğim. Onları altından ırmaklar akar cennetlere koyacağım. Tasavvur edemeyeceğiniz bir sevâb ile, Allah tarafından müsâb olacaklar... Sevabın da, en güzeli Allah yanında...!11 buyurdu.)

Yani bazınız bazınızdan olduğunuz gibi; sevâbta'da böylesi-niz (birbirinizin aynısınız.) Bir ameli işleyen erkek sevâb kazandığı gibi amel eden kadın da sevâb kazanır. Bunun aksi de olur. Bâzısı sevâb kazanıp diğer bazı sevâbtan mahrum kalmaz.⁵³

İlk Müslümanlar

"O hicret edenler!"

Onlardan amel işleyenlerin amellerinin ve onlar için hazırlanmış olan sevâbları, medh ve ta'zîm üzerine anılması ve tafsilidir.

Sanki, şöyle denilmektedir: Bu güzel amelleri işleyenler, o güzel amelle, başlangıçta vatanlarından hicret edip, fitne diyarından, dinleriyle Ailâhü Teâlâ hazretlerine kaçmaktır.

"Ve yurtlarından çıkarılanlar,"

Vatan ve memleketlerinden çıkarılmaya zorlananlar. Kafirlerin sıkıştırmalarda hicret edenler.

İlk hicret eden (ilk Müslüman olup, İslâm'ın çilesini çekenlerin) rütbesi ve faziletlerinin yüksekliğinde şek ve şüphe yoktur. Onlar, Yüce Rasûl Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine hizmet etmeyi, seçtiler. Bu seçkin hizmetlerine devam ettiler. Böylece en faziletli kişiler oldular.

"Ve benim yolumda işkenceye uğrayanlar!"

1 - Hak yolda,

2- Tevhîd dini uğruna,

3- Allâh"a olan imânları sebebiyle,

4- Ve Allah için eziyet görenler, demektir.

Bu kavî-i şerîf, onlara müşrikler tarafından gelen bütün eziyetlere şâmidir.

"Ve cihâda gidenler," Allah yolunda kâfirleri öldürenler.

"Ve (bu uğurda) katledilenlerin"

Savaşta, Allah yolunda şehid edilenlerin;

"Elbette kabahatlerini taraflarından keffâretleyeceğim."

Vallahi! Onlardan günahlarını mahvedip sileceğim, demektir.

⁵⁰ Ruhul-Beyân Tefsirinin kaynaklarından olan Tefsir-i Kebirin me'hazlanndan biri olan Kaffâl; Kaffâl-i kebir, ası! adı Muhammed bin Ali bin İsmail, künyesi Ebû Bekir oiup 291 (M. 903) senesinde Semerkand'a bağlı Şaş denilen yerde doğdu. İyi bir eğitim gördü, fıkıh, tefsir, hadis, kelam usul ve furu', lügat, ve şiirde derin bir âlim idi... Tefsir, fıkıh ve hadis ilimlerinde eserler yazdı. Kaffali kebir. İmam Eş'âri hazretlerinden akâid ve kelâm ilimini okudu ve ona da fıkıh okuttu. Geçimini kilit yapmakla geçirdiği için kendisine kilitçi manasında kaffâl denilmiştir. 385 (M. 975) yine burada vefat etti.

⁵¹ Tefsir-i Kebir: 9/150,

⁵² İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/383-385.

⁵³ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/385-386.

"Onları altından

ırmaklar akar cennetlere koyacağım. Tasavvur edemeyeceğiniz bir sevâb ile müsâb olacaklar,"

"Sevâb," aslında, bir isimdir. Atâ ve ihsan gibi insana verilen şeyin ismidir. Ancak bu isim masdar yerine konulmaktadır. Bu kelime masdardır. ^u "Sevaba nail olmak" manasında te'kidtir. Çünkü günahların ve kabahatların tekfir edilip silinmesi ve kişinin cennete koyulması, kendisine sevabın verilmesi, manâ-sındadır. Yani bu sevâb ile elbette onlara sevâb vereceğim, demektir. (Öyle sevâb ki?)

" Allah tarafından,"

Sevabın sıfatıdır. Allah katında olan bir sevâb, demektir. Sevabın Ailâhü Teâlâ hazretleriyle sıfatlandırılması, ona ta'zîm ve şanını yüceltmek içindir.

Büyük şan sahibi bir sultan, kölesine;

- "Tarafımdan sana bir elbise giydireceğim!" dediği zaman, bu, söz konusu olan elbisenin gayet şerefli olduğuna delâlet eder. Bu kavli-i şerif de, bu sevabın gayet şerefli olduğu şu kavli-i serî-fiyle te'kid etmektedir:(2/151)

"Sevabın da, en güzeli Allah yanında..."

Taat ve ibâdetlere verilen güzel ceza ve mükâfatı vermeye Allâhü Teâlâ kadirdir. Bu da bakî olan cennet nimetleridir. Cennet nimetleri, fânî olan dünya nimetleri gibi değildir.

Ne güzel buyurmuşlar:

Ey gönül, âhiretin nimetleri daimîdir.

Mutedil olan kişi, kendisine ikbâl edilen kul olur. ⁵⁴

Af Ve Cennete Girme

Gizli değildir ve aşikârdır ki bu büyük mükâfat ve yüce ücret;

1 - Hicret etmek,

2- Vatanlarından çıkarılmak,

3- Allah yolunda eziyet görmek,

4- Allah yolunda savaşmak,

5- Allah yolunda şehid edilmenin arasını toplayanlar içindir. ⁵⁵

Manevi Hicret

Sâlik (seyr-ü suluk yolcusuna) düşen vazife;

1 - Nefs vatanından,

2- Kötü amel,

3- Yerilen mezmûm ahlak.

4- Ve çirkin huylardan hicret etmektir.

5- Tabiat diyarından (kötü alışkanlıklardan) hakîkî âleme çıkmaktır.

Tâ ki, Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında husûsî indî makama girebilsin...

Muhakkak ki, mücâhedât ve müşahedâtın meyveleri ve sâlih ameller, onun sebebiyle güzel akıbeta delâlet ederler. ⁵⁶

Gerçek Mücâhede

Rivayet olundu:

Safvân bin Süleym (r.h.) hazretleri⁵⁷ ibâdet, kıyam ve geceleri namazla geçirmeye çok gayret ederdi.

Kış gecelerinde soğuktan istirahat etmemek için damın ü-zerinde gecelerdi.

Yaz gecelerinde ise evin içine inerdi. Evin sıcaklığıyla nefesine azab etmek için... Tâ ölümüne kadar onun âdeti böyleydi.

Secdede iken.Allâhü Teâlâ hazretlerinin rahmetine ve cennetine vâsıl oldu. İşte cehd edip çalışmak budur... Sen buna devam et. ⁵⁸

Büyüklerin Hayatını Okumak

⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/386-388.

⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/388.

⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/388-389.

⁵⁷ Safvân bin Süleym (r.h.) hazretleri, tabîinin büyüklerindedir. Doğum tarihi bilinmemektedir, tbn-i Ömer (r.a.) Enes bin Mâlik (r.a.) Abdurrahman bin Ganem (r.a.) gibi birçok sahâbeden hadis-i şerif rivayet etti. Onun rivayet ettiği hadis-i şerifler, kütüb-i sittede (altı hadis kitabında) mevcuttur. Çok ibâdet ederdi. İbâdet etmek ve geceleri namaz kılmakta ayakları şişerdi. Hayır sahibi ve merhametliydi. Bir kış gecesi Mescid-i Nebvî'den çıktı. Dışarıda üzerinde elbisesi olmadığı için soğuktan üşüyen bir kişiyi gördü. Üzerindeki gömleğini çıkartıp ona giydirdi. 132 (m. 749) yılında Medine-i Münevverede vefat etti.

⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/389.

Eğer senin nefsin, bundan (ibâdet, taat, takva, ihlâs ve nefisle mücâhede etmekten) gevşeklik ederse, ona selef-i sâlihinin haberlerini anlat!

Onların (evliya ve âlimlerin) hallerini ve hayat hikâyelerini haber ver! Nefsin, taat, ibâdet, mücâhede ve çalışmaya rağbet etsin diye...

Muhakkak ki bundan selef-i sâlihinin haberlerini anlatmak ve evliya ve âlimlerin hallerini ve hayat hikâyelerini haber vermekte küllî bir menfaat ve büyük bir tesir vardır.⁵⁹

Fâzıl Camî (k.s.) Buyurdular:

Nefsin saldırmaması, şeytanın ordulanyadır.

Çünkü Allah'a ibadet eden kişinin kalbine zorluk verdiler.

Biraz sen, kendi rehberlerinin.

Hayat ve hikayeleriyle kendine gel.

Onların önüne gelen her şeyi;

(Nefis ve şeytanın vesveselerini),

Evirir, çevirir ve kırıp geçer.

Eğer nefsin sana:

-"Onlar, kuvvetli (ve yüksek iradeli) insanlardı! Gelip gittiler! Taat, ibâdet ve çalışmakta: (onlara kimse yaklaşamaz) onlardan sonra gelen onlara nasıl yaklaşabilir?!" derse; sen hemen nefsine kadın evliya ve âlimlerin hayatlarını haber ver⁶⁰

Onlar kadın olmalarıyla beraber, erkeklerin mücâhede ve çalışmalarından geri kalmadılar. Mücâhede ettiler, tâ ki, ulaştıkları o yüce makamlara ulaştılar.

Rabiatü'l-Adeviyye (k.s.) ve diğer kadınlar gibi...

Bâzıları buyurdular:

Eğer kadınlar, bizim zikrettiğimiz gibi olmuş olsalardı, Elbette kadınlar, erkeklerden daha faziletli olurlardı.

Zira, güneşin isminin muennes⁶¹ olması, güneş için bir ayıb değildir.

Hilâl'in isminin müzekker olması da fahr (gurur ve övünç) değildir...

Şeyh Sadî (k.s.) buyurdular:

Taati grybetle kesen kadınlar,

İbâdet etmeyen adamları geçerler.

Senin kendi adamlığından utanman gerekmez mi?

Senden önce, kadınlar kabul görmektedir.⁶²

Azık

Hasan Basrî (k.s.) hazretleri buyurdular:

-"Azıksız (olarak yolculuğa çıkan) kavme şaşılır!

Onlar sefere (dünyadan âhirete güç etmeye) çağırıldılar!

Evvelleri (önce ölenleri) âhirleri (sonuncuları) gelip kendilerine katılması için hapsedilmiş iken; kendileri oturan ve oynayan bir topluluğa gerçekten şaşılır!"⁶³

Hikâye (ölüme hazırlık)

Hikâye olundu:

Ölüm meleği (Azrail Aleyhisselam) ruhlarını kabzetmek üzere bâzı Salihlerin yanına girdi. O sâlih insanlar, ölüm meleğine:

-"Merhaba sana! Hoş geldin! Vallahi! Tam elli yıldır, senin i-çin hazırlanıyorum!" dediler.

Abdullah bin Mübarek (r.h.) hazretleri, can çekişme haline baliğ olduğunda bir ara gözlerini açtı. Güldü, tebessüm etti. Ve:

-"Yapanlar! Bunun gibi yapsınlar!" dedi.⁶⁴

⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/389.

⁶⁰ Kadın evliya ve âlimlerinin, hayat hikâyelerini öğrenmek ve menkıbelerini okumak için şu mübarek kitaplara bakınız. Elhadaikülveidiyye M. Hanî Reşehât aynülhayat Tabakâtü's-Sufiyye. Sülemî Hilyet'ül-Evliyâ, Ebu Nuaym Câmîu Kerâmât'ül-Evliyâ, Nebhânî Tabakât'ül-Kübrâ, İmam Şa'ranî Tezkirefîl-Evliyâ. Feriddün-i Attar Nefehât'ül- Üns, Molla Cami. Altun Silsile (Abdülkadir Dedeoğlu) Meşâhirün-Nisâ, Hacı Zihni Efendi. Evliyalar Ansiklopedisi. Türkiye Gazetesi İslâm Âlimleri Ansiklopedisi Türkiye Gazetesi Ve benzeri kitablara bakınız....

⁶¹ Güneş kelimesi semaî münneslerdendir.

⁶² İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/389-391.

⁶³ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/391.

⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/391-392.

Cennet için

Bâzı âlimler, buyurdular, cennete nail olmak isteyene beş şeye devam etmesi gerekir:

- 1 - İsyandan sakınmak,
- 2- Dünyada az şeye razı olmak,
- 3- Taata harîs olmak,
- 4- Sâlihleri sevmek,
- 5- Çok dua etmek.

Birincisi: Nefsini isyandan sakındırmak ve günahlardan korumaktır. Zîrâ Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Her kim de rabbinin makamından korkmuş ve nefsi, hevadan nehy eylemiş ise muhakkak cennettir onun varacağı!"⁶⁵

İkincisi: Dünyadan az bir şeye râzî olmalıdır. Zîrâ haberde şöyle rivayet olundu:

-"Muhakkak ki cennetin parası (cenneti satın alan şey),

- 1-Taat ve ibâdet.
- 2- Dünyayı terk etmektir."

Üçüncüsü: Taat ve ibâdete karşı harîs olmalıdır. Bütün taat ve ibâdetlere taalluk edip sarılmalıdır. Bu taat ve ibâdetler:

- 1- Onun mağfiretine sebep olur,
- 2- Cennetin ona vâcib olmasına sebep olurlar. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:
-"Ve işte bu, sizin çalıştığımız ameller sebebiyle vâris kılındığımız cennet!"⁶⁶ (2/152)

Dördüncüsü: Sâlihleri ve hayır ehlini sevmeli, sâlih insanların içine karışmalı ve onların meclislerine devam etmelidir. Çünkü sâlih bir kişi, kendisinin günahları mağfiret kılındığı zaman, kardeşlerine ve arkadaşlarına da şefaaf eder⁶⁷

Beşincisi: Çok dua etmeli⁶⁸, Allâhü Teâlâ hazretlerinden kendisine rızık vermesini ve sonunun hayırla mühürlenip (iman ile cân vermeyi kendisine) nasib etmesi için yalvarıp yakarmalıdır.

Hâsıl-i kelâm, akıllı kişi, nefsinin tezkiye etmeli ve kalbini ıslâh etmekle ölüme hazırlanmalıdır.⁶⁹

Te'vilât-ı Kâşâniden

Kâşânî (k.s.) hazretleri, te'vilâtında buyurdular:

"Rabları da dualarına şöyle icabet buyurdu.

"Her halde ben, içinizden, gerek erkek(ten), hiçbir hayır işleyenin, işlediğini boşa gidermem."

Kalbın zikrinden, kalbî amellerden,

1. Ihlâs,
2. Yakın,
3. Takva,
4. Mükâşefe
5. Ve benzeri, kalb ile yapılan amel ve zikirleri boşa çıkartmam, demektir.

"Veya dışiden"

Nefsin dışılığından... Kalıb (bedenleyapılan) amellerden.

- 1-Taat,
- 2- ibâdet,
- 3- Mücâhedât,
- 4- Riyâzât,
- 5- Ve benzeri kalıb (bedenle yapılan) amelen zayı etmem, demektir.

"Hep birbirinizdensiniz."

Sizi bir asıl ve bir hakikat, bir araya toplar. 0 da ruhtur. Bâzınız bazınızdan neş'et ettiniz, demektir. Bundan dolayı, bazınıza sevâb verilirken, diğerleri de sevâbtan mahrum kılınmazlar.

"(Benim için) o hicret edenler," Nefsin ülfet ettiği vatanlardan ve alışkanlıklarından kaçan, "Ve yurtlarından çıkarılanlar,"

Nefsin sıfatlarının diyarından. Veya kendisiyle zelil oldukları hallerden hicret edenler, Ya da kendisinde meskûn oldukları makamlardan çıkarılanlar, demektir.

"Ve benim yolumda işkenceye uğrayanlar,"

⁶⁵ En-Naziât: 79/40-41.

⁶⁶ ez-Zühuf: 43/72

⁶⁷ Hadis-i şerifte şöyle buyuruldu:

-"Büyüklerin meclisinde oturun, âlimlere sorun ve hikmet ehlinin içine karışın!" Cami's-Sağîr: 3577,

⁶⁸ Dua hakkında Kur'an-ı kerimde şöyle buyuruldu:

"De ki: "Rabbim size ne kıymet verir duanız olmasa?" el-Furkan: 25/77, "Kim Allah'a dua etmezse Allah ona gadap eder." İbni Mace:

⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 4/392-393.

Fiillerimin yolunun sülûkunda sabrı öğrenmeleri için;

1-Belâ,

2- Mihnet,

3- Şiddetler,

4- Sıkıntılar,

5- Fitneler,

6- Eziyetler,

7- Ve hastalıklarla mübtelâ kılınanlar. (Bütün bunlardan) tevekkül ile kurtulur.

Veya sıfatlarımın sülûkunun yolunda; rızâ makamına vâsıl olmaları için;

1-Celâl,

2- Azamet

3- Kibriya'nın tecellilerinin gelmesi ve üzerine çakması, demektir.

"Ve öldürdüler (savaştlar)."

Geri kalanı cihâd ile öldürdüler, benim yolumda. "Ve bu uğurda katledilenlerin"

Sevgide, tamamen benim yolumda olan sevgiyle öldürüldüler.

"Kabahatlerini taraflarından (mahvedip sileceğim) keffâretleyeceğim."

Hepsini, Fiillerinden zuhur eden küçük günahlardan.

Sıfatlarından, Büyük günahlarından.

Kalan zatlarının kirliliklerini keffâretleyip. mahveder ve siler.

"Onları altından ırmaklar akar cennetlere koyacağım."

Zikredilen üç cennete...

"(Tasavvur edemeyeceğiniz) bir sevâb ile, Allah tarafından sevaba kavuşacaklar."

Kendilerinden alınacak üç varlığa karşılık onlara Ailâh katında sevâb vardır.

"Sevâbın da, en güzelî Allah yanında..."

Başkasının yanında olmaz. Sevâb mutlakdır. Onun ötesinde sevâb yoktur. Bundan dolayı, "Allah" buyuruldu.

Çünkü "Allah" ism-i zâttır. Bütün sıfatları içinde toplamaktadır. Bundan dolayı rahman, rahîm ve diğer isimlerin onun yerine vâki olması güzel olmadı.⁷⁰

Kâfirlerin Dünyaları

"Sakın seni aldatmasın!"

Hitâb, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinedir. Çünkü "ismet sıfatı", nehyin olmamasını gerektirmez. Eğer ismet ile nehiy zail olmuş olsaydı, ismet bâtil olmuş olurdu. Çünkü ismet, muhalefetten muhafaza etmektir. Eğer kendisinden nehiy zail olmuş olsaydı, muhâlafet olmuş olmaz; muhalefet olmazsa, ismet de olmazdı.

Bundan murad, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin dünyaya iltifatının olmamış olmasından ve olduğu hal üzere olduğunu tenbih içindir.

Veya hitâb, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri olduğu halde; murad edilen ise ümmetidir.

Bir kavmin efendisi veya öncüsüne hitâb edildiği ve bundan bütün kavim murad edildiği gibi... Sanki: "Sizi sakın aldatmasın!" denilmiştir, (sizi ne aldatmasın?)

"O Allah'ı tanımayanların refâh içinde diyar diyar dönüp dolaşmaları."

Nehiy manâda muhâtab içindir. Ancak gezip dolaşmak için, sebebi, müsebbib mertebesine indirmektedir. Bu da mübalağadan dolayı muhatabın atanmasıdır.

Manâsı;

Onların haline göz dikmeyin.

Onların üzerinde oldukları rızıkları.

Dünyevî nazları.

Yeryüzünde onların sahip oldukları genişlik,

Onların beldelerde olan tasarrufları.

Çok kazanmaları.

Zenginlikleri,

İthalat ve ihracat yapmaları,

Otoriter olmaları.

Mal ve akar sahibi olmaları sizi imrendirmesin.⁷¹

Sebeb-i Nüzul

Rivayet olundu:

Bâzı mü'minler, müşrikleri rehavet, bolluk ve refâh içinde yaşadıklarını görüyorlardı. Ve:

⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/393-396.

⁷¹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/396-397.

-"Allah'ın düşmanları olan müşrikler (ve kâfirler), bolluk, geniş bir rızık ve varlık içinde yaşadıklarını görüyoruz! Biz ise açlık, yokluk ve çalışmaktan helak olmak üzereyiz!" diyorlardı. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nâzî oldu.⁷²

Âhiret ve Dünya

"Az bir zevk,"

Bu gezip dolaşma, az bir meta ve zevktir. Allâhü Teâlâ hazretlerinin âhirette mü'minler için, hazırlamış olduğu (cennetlerin ve nimetlerin) yanında hiç değerlendirilmeyecek kadar kıymetsizdir.

"Efendimiz (s.a.v.) hazretleri

- "Âhirete göre dünya, ancak sizden birinin parmağını denize sokması gibidir. Denize nazaran ne ile (ne kadar suyla) dönecek ona baksın!"⁷³

Bu takdirde, dünyayı bulan kimse, âhiret var olduğu için hakikî manâda ondan faydalanmaz. Âhireti kaybettiği zaman, dünyayı kaybetmesi kendisine zarar veremez.⁷⁴

Nimet ?

"Sonra varacakları."

Sonuçta varacakları, kendisine sığınıp ve kendisinden göç etmeyecekleri (çıkıp gitmeyecekleri) yer;

"Cehennemdir."

Azabı vasıflanmayan cehennem... Dünya azlığıyla beraber, ebedî olan cehennem azabına düşmeye sebeptir.

Az bir nimet, büyük zararlara sebep olduğu takdirde, nimetlerden sayılmaz...

"Ne fena döşek."

Kendi nefisleri için hazırlamış oldukları cehennem ne kötü bir döşektir...⁷⁵

Takva Ehline Cennet

"Lâkin, o Allah'tan korkan-korunan

kullar," Rablerinden korktular; ve böylece Allâhü Teâlâ'nın emir ve yasaklarına muhalefet etmediler.

"Onlar için cennetler var; altından ırmaklar akar, içlerinde kalmak üzere onlar..." (2/153)

İstidrâk'm⁷⁶ yönü şöyledir. Allâhü Teâlâ hazretleri, kâfirleri, ticâret için beldelerde gezip dolaşmalarını menfaat azlığıyla vasıflandırdı. Düşünen kişinin menfaat azlığının da gezip dolaşmanın lâzımlarından olduğunu tevehhüm edebilir...

Burada istidrâk ile, müttekiler. beldelerde gezip dolaşsalar ve kâfirlere isabet eden menfaat onlara isabet etse de etmese de mü'minler için güzel sevâbların ve takdiri biçilmeyecek kadar çok olan mükâfatların olduğunu beyan etmektedir.

"Allah tarafından konukluklar...

Vasıf ile hususî olduğu için; o&- "Cennetlerden hâldir.

"Nüzül" inen (konuklayan) kişiye hazırlanan, yemekler, sular ve diğer şeylerdir.

"Allah yanındaki ise," Çokluğu ve devâmlığı olduğu için... (Nedir?)

"Ebrâr (ermişler) için daha hayırlıdır."

Fâcirlerin gezip dolaştıkları şeylerden daha hayırlıdır. Çünkü o şeyler az ve kısa bir zamanda yok olup giden şeylerdir.⁷⁷

Ölüm Hayırlıdır

Ibni Mes'ûd (r.a.) hazretleri buyurdular:

-İyi ve kötü hiçbir nefis (canlı) yoktur ki, ölüm onun için, hayattan daha hayırlı olmasın. (Ölüm, yaşamaktan daha hayırlıdır.)

Eğer bu kişi ebrâr (ermiş ve iyi kişiler)den ise, onun için Allâhü tealâ hazretleri;

"Lâkin, o Allah'tan korkan-korunan kullar, onlar için cennetler var; altından ırmaklar akar, içlerinde kalmak

⁷² İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/397.

⁷³ Tirmizî: 2245

⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/397.

⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/398.

⁷⁶ İstidrâk, mâ ba'di için mâ kabline muhalif bir hükmü isbât etmek, demektir. Yani kendisinden önce var olan bir hükmün tersini kendisinden sonra isbât eder. İstidrâk harfi dir. Mesela: "Zeyd geldi lakin uşağı gelmedi."

Gelme işi Zeyd için var iken, Uşak için gelmenin tam muhalif olan gelmemek isbât edilmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için Navih. "İsmi nasb haberini raf edenlere bakınız.

⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/398-399.

üzere onlar... Allah tarafından konukluklar... Allah yanındaki ise, ermişler için daha hayırlıdır!⁷⁸ buyurdu. Eger o kişi fâcirlerden (ve kâfirlerden) ise, Allâhü Teâlâ hazretleri onun için de; "Bir de, o küfredenler, kendilerini bırakışımızı, zinhar kendileri için bir hayır sanmasınlar. Biz onları, sırf günahlarını artırsınlar diye bırakıyoruz. Hem, onlara zillet verici bir azap var."⁷⁹

Dünya

"Ömer bin Hattab (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

- "Geldim, birde ne göreyim ki, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, odada bir hasır üzerinde yatıyor. Hasırla arasında (döşek, minder ve sergi adına) hiçbir şey yok.

Mübarek başının altında, içi lif ile dolu deriden bir yastık vardı.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ayaklarının yanında, dökülmüş biraz karaz (selem posası) vardı.

Başının yanında da tabaklanmış bir deri parçası asılı idi.

Hasırın, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin yan tarafına iz yaptığını görünce ağladım. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri:

- "Seni ağlatan nedir?" diye sordular. Ben:

- "Ey Allah'ın Resulü! Kısra ve Kayser, oldukları (küfürle beraber), oldukları (refah bir hayat) içindeler. Sen ise Allâhü Teâlâ'nın peygamberisin!" dedim. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Razı olmaz mısın ki? Dünya onların olsun; âhîret de bizim!"⁸⁰

Ne güzel buyurmuşlar:

Hakkın zikrinden ve şevkinden sonra bize. Her iki cihanda bir gönül ve dil yeter. Cihan ehlinin yemek ve elbiselerinden... Eski bir elbise ve yanm helal ekmek yeter...⁸¹

Öğüt

İskender (Zülkarneyn Aleyhisselâmın) hazinelerinde kırmızı altın ile yazılmış bir halde (şu öğütler) bulundu:

-Teleklerin hareketleri, hiç kimsenin üzerine nimetle kalmaz! Bir kula,

1- Maî,

2- Makam

3- Yücelik (maddî ve manevî yüksek mevki) verildiği zaman; onun bütün gayreti;

1- Fırsatları yakalamak,

2- Minnet ve ihsanını kişilerin boyunlarına takmak (halka iyilik etmek) olmalıdır.

Çünkü, dünya, makam ve yücelik bir çeşit müsâfirdirler (gelip geçicidirler.)

1 - Ya uzun bir pişmanlıktırlar.

2- Ya güzel bir medihtirler.

Öyleyse, ikram edin. (Sahip olduğunuz maddî ve manevî nimet ve değerleri insanlarla paylaşın!)

Ey aslında hasebi olanı Veya mürüvvette ve insanlıkta nasibi olanlar! Zamanın ehline dönmesi ve gezip dolaşması sizi aldatmasın! Muhakkak ki zaman, ayak kaymalarıdır. (Kırılan ayağı) sarar, kırdığı gibi ve kırar sardığı gibi... Sonuçta emir, Allâhadır."

Celâledin Rumî (k.s.) buyurdular:

Ne kadar söylüyorsun,

Ben alemler alayım,

O cihanı ben kendimden doldurayım.

Gerçi cihan dolu gitti.

Sen kendinle baş başa kaldın.

⁷⁸ Âl-ilmrân: 3/198

⁷⁹ Âl-ilmrân: 3/178,

İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/399-400.

⁸⁰ İbni Macede: Bu hadisi şerif, değişik lafızlarla geçmektedir:

"Hazret-i Enes (r.a.)'dan rivayet olundu. Buyurdular:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin huzuruna girdim. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bir şeririn üzerinde yatıyorlardı. Üzerinde yattığı hasır (düz değildi) tırtullı şeritler vardı. Mübarek başının altında, içi lif ile deriden bir yastık vardı. Efendimiz (s.a.v.)'in ashabından bir topluluk Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin huzuruna girdiler. Ve Hazret-i Ömer de (r.a.) girdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, tam dönüş ile kendilerini çevirdiler. Hazret-i Ömer (r.a.). Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin altında, hasıra gelen tarafı ile hasırın şeritlerinin arasında herhangi bir elbisenin olmadığını gördü. Hasırın şeritleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin mübarek vücudunda derin izler yapmışlardı. Bunu gören Hazret-i Ömer (r.a.) ağlamaya başladı. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordular:

- "Ey Ömer! Seni ağlatan nedir?" Hazret-i Ömer (r.a.):

- "Vallahi! Biliyorum (ve inanıyorum) sen, Allâh'ü Teâlâ hazretlerinin katında. Kısra, Kayser (ve bütün varlıklardan) daha üstün, daha şerefli ve daha sevimsisini Onların ikisi dünyalıkların içindeler. Seni ise olduğun (maddî) hal üzere görüyorum! (Buna ağladım!)" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "İstemez misin dünya onların, âhîret de bizim olsun?" Hazret-i Ömer (r.a.):

- "Evet!" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Muhakkak ki bu böyledir. Müsned-i Ahmed: 11967.

⁸¹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/400-402.

0 bir nazardan dolayı, seni çevirdi,
Seni ve seni çocuğa çevirdi.⁸²

Dünya Malına Sabreden

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, birgün ashabının yanına çıktı. Onlar:

- "Sizden kim Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisinden a'mâ (körlüğü) giderip, ona basîret sahibi kılmasını ister? Dikkât edin! Kim dünyaya rağbet eder ve dünya'ya tûl-u emel beslerse bunun miktarı (o kişinin dünya malına olan rağbeti ve tulu emeli nisbetinde) Allâhü Teâlâ hazretleri onu a'mâ (manevî yönden kör) eder.

Kim dünyada zâhid ve dünyaya olan emeli de kasır (az ve eksik) olursa, Allâhü Teâlâ hazretleri ona öğrenmeden (derse çalışmadan) ilim verir ve yol gösterici olmadan da ona hidâyet nasıp eder.

Dikkât edin! Sizden sonra bir kavim gelecektir! Onlarda:

Mülk, ancak öldürmek ve cebirle,

Zenginlik ancak (mal ile) övünmek ve cimrilikle,

Muhabbet (karşılıklı sevgi) ancak (nefsin) hevâ (ve hevesine) tâbi olmakla elde edilip istikâmet bulur.

Sizden kim öyle bir zamana ulaşır da, (cimrilik ve haram yoldan) zengin olmaya gücü yettiği halde (haram yollara tevessül etmeyip) fakirliğe sabrederse;

Muhabbet (haram yollarda bir araya gelip muhabbet yapmaya) gücü yettiği halde (harama tevessül etmeyip) buğzu sabrederse; İzzet ve şerefe kadir olduğu halde (insanlar üzerinde büyüklük taslamayıp alçak gönüllülük) yaparak zilletle sabrederse; ve bütün bunlardan Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâsını murad ederse, Allâhü Teâlâ hazretleri, ona elli siddîk'in sevabını verir.⁸³

Âhirette Dünya

İbni Abbas (r.a.) hazretleri buyurdular: -"Kıyamet günü, dünya, saçları beyaz, gözleri mavi, dişleri çıkmış, surette ve çirkin bir yaratık olarak varlıkları seyrederek bir halde getirilir. İnsanlara:

- "Bunu tanyor musunuz?" diye sorulur. Onlar: - "Bunu tanımaktan Allah'a sığınırız!" derler. İnsanlara: - "Bu dünyadır! Onun için, birbirinize caka satar, onun için birbirinize darılıp küserdiniz, onun için birbirinizi kıskanırdınız, onun için birbirinize öfkelenirdiniz, buğzeder, onun için birbirinize düşman olurdunuz ve kendisiyle mağrur olup aldanırdınız... denilir.

Sonra dünya cehenneme atılır. Dünya cehenneme atılırken: - "Ey Rabbim! Nerede benim dostlarım! Nerede bana tâbi olanlar! Nerede benim taraftarım!" Allâhü Teâlâ:

- "Ona uyanları da adamlarını da ve taraftarlarını da ona katın (cehenneme atın)" buyurur.⁸⁴ (2/155)⁸⁵

Kıyamet Günü Ameller

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Bâzi kavimler haşr olunurlar. Amelleri Tihâme (kızıl deniz sahilinde basık bir çöl) gibidir. Onlara cehennem ateşine atılmaları emredilir. Sordular:

- "Ya Resûlallah (s.a.v.)! Onlar namaz kılıyorlar mıydı?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Evet! Onlar namaz kılıyor, oruç tutuyor ve gece sünnetini (teheccud namazını) eda ediyorlardı! (Onların cehenneme atılmalarına sebep:) Dünyalıktan bir şey kendilerine arzedilse, onu kapmak için (hırslarından dolayı) hemen üzerine sıçrarlardı."⁸⁶

Ehli Beyte Dünya

Hazret-i Âişe (r.a.) annemiz buyurdular:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sen Rabbinden seni yedirmeni (sana bol rızık vermesini) istesen de Rabbin de sana bol rızık verse!" dedim. (Sonra) buyurdular:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini açlıktan bitkin bir halde karnına taş bağlamış bir durumda görünce ağladım.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Ey Âişe! Nefsim yed-i kudretinde olan (Allah)a yemin ederim ki, eğer ben Allâhtan istesem, dünyadaki bütün dağları altın yapar ve onları yeryüzünde istediğim tarafa çekerim. Fakat ben, dünyanın açlığını tokluğuna, fakirliğini zenginliğine ve hüznü ve üzüntüsünü de neşesine tercih ettim!

⁸² İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/402-403.

⁸³ Kenzül-Ummal:6195,

İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/403-404.

⁸⁴ Kenzül-Ummal: 8579,

⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/404-405.

⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/405-406.

Ey Âişei Ne Muhammed'e ve ne de onun ehline dünya gerekmez!" buyurdu.⁸⁷

Dünyaya İltifat

Rivayet olundu.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine, yüklü develer arz olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlardan yüz çevirdi. Halbuki, develer, hem et, hem süt, hem binek ihtiyaçlarını karşıladığında onların (o dönem insanların) arasında en kıymetli mallarıydı. Bundan dolayı Allâhü Teâlâ Hazretleri:

"Ve kıyılmaz mallar (yüklü develer) bırakıldığı vakit.⁸⁸

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, o yüklü develere bakmayınca, soruldu:

"Ya Resûlallah! Bunlar bizim en kıymetli mallarımızdır. Neden onlara iltifat etmiyor ve onlara bakmıyorsun?"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Allâhü Teâlâ hazretleri onlara bakmaktan nehyetti!" buyurduktan sonra şu âyet-i kerimeyi okudular:

"Ve sakın öyle şeye gözlerini uzatma ki biz onun hakkında kâfirleri fitneye düşürmek için onunla onlardan birkaç çiftini dünya hayatın cici-bicisinden zevkyâb etmişizdir! Halbuki rabbinin rızkı hem daha hayırlı, hem daha bekâlidir.⁸⁹

Bu âyet-i kerime. Efendimiz (s.a.V.) hazretlerinin dünyaya olan muamelesini beyan etmektedir.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, âhirete olan teveccühünde (yönelmesinde) ancak "refiku'l-a'lâ" makamını murad ediyordu.⁹⁰

İftihar

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Ben, Habibullâh'ım (Allah'ın sevgili kuluyum) bununla ö-vünmüyorum!

Ben, kıyamet günü. "Livâ-u'l-hamd"ın (Hamd sancağının) hâmiliyim; Âdem Aleyhisselâm ve sonra gelenlerin hepsi sancağımın altında olacaklar. Ve bununla övünmüyorum!

Ben, cennetin halkalarını hareket ettirecek olanım! Allâhü Teâlâ hazretleri, cennetin kapılarını bana açar. Beraberimde mü'minlerin fakirleri olduğu halde Allâhü Teâlâ hazretleri ilk önce beni cennetlere koyacaktır. Bununla övünmüyor ve iftihar etmiyorum!"⁹¹

Fakir

Bundan maksat, fakirlik ve kanaatta fazilet vardır. (Kanaatkar) fakirler, Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle birlikte, zenginlerden önce cennette girerler. -

Ne güzel buyuruldu:

Ey kanaat! Zenginlik yap,

Senin ötede hiç nimet yoktur.

Nimet sabırdır.

Lokmayı seçmektir.

Sabırlı olmayan bir kişi, hikmet sahibi değildir.

Akıllı kula düşen vazife, dünyadan ve ihvanından uzaklaşması; ve âhirette cennetlerine rağbet etmesi ve yönelmesidir. Beiki (âhirette yönelmesinden dolayı) Allâhü Teâlâ hazretlerine vâsıl olmak için tarakkî edip yükselir.⁹²

Cennetten Kaçanlar

Bâyezid-i Bestâmî (k.s.) hazretleri buyurdular: -"Allâhü Teâlâ hazretlerinin öyle kulları vardır ki, cennetler ve ziynetleri eğer kendilerine verilse ateşten ve ateş ehlerinden kaçır gibi (cennetten ve süslerinden) kaçarlar.

Bu (cennet ve ziynetlerinden kaçan kul) muhabetullah'ın (Allah sevgisi)nin kendisine galebe çaldığı sevgili kullar, Allah'ın gayrisine (mâ sivâ'ya) meyletmezler...

Bu makamdan dolayı Bâyezîd-i Bestâmî (k.s.) buyurdular: -"Seksen yıldır, kalbim benden gayb oldu. Onu yakalamak ve elde etmek istediğim zaman, bana:

"(Ey Bâyezîd!) Bizden gayrisini mi talep ediyorsun?" denildi.⁹³

⁸⁷ lhyâ-u Ulumiddin c. 4. s. 66.

İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/406-407.

⁸⁸ et-Tekvîr: 81/4.

⁸⁹ Tâhâ: 20/21.

⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/407-408.

⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/408.

⁹² İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/409.

⁹³ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/409.

Marûf-i Kerhî ve Cennet

Bâzı sâlihlerden hikâye olundu. Rüyalarında Ma'rûf-i Kerhî (k.s.) hazretlerini gördüler. Ma'rûf-i Kerhî (k.s.) hazretleri, gözlerini arşa doğru dikmişti. Huriler ve cennetlerin köşk ve sarayları-la meşgul olmuyordu. Rıdvan'a sordu:

- "Kimdir bu?"

- "Ma'rûf-i Kerhî (k.s.) hazretleridir! Allâhü Teâlâ hazretlerine müştak olmuş bir halde öldü. Allâhü Teâlâ hazretleri, ona kendisine bakmasını serbest etti!" dediler.⁹⁴

Zatî Cennet

Arifin gayesi ma'nevî cennette pazar etmektir. Manevî cennet, marifetullah ve ona vâsıl olmaktır.

Marifetullah ve ona vasil olmak, Firdevs cennetlerinden ve yüceler yücesinden daha hayırlıdır.

Seyr-ü Sülûk yolcusu, ölüm gelmeden ve ömrü sona ermeden ve eceli gelmeden önce bu cennete vâsıl olmaya ve bu cennete girmeye çalışmalıdır.

Hafız (k.s. yarı Arabî ve yarı Farisî) ne güzel buyurmuş:

Ey Hafız!

Eğer istersen huzur,

Ebedî istirahat ve selâmeti,

O'ndan gâfil olma

Allâh'dan asla gâfil olma ey Hafız!

Sen sevdiğin ve çok arzuladığına,

Allah'a kavuşmak istediğinde, dünyayı terket.

Kalbinden dünya sevgisini çıkart

Ve hatta dünyayı tamamen ihmâl et!

Allâhü Teâlâ hazretleri, bizleri ve sizleri huzur ve yakîn dere cesine vâsıl kılsın! Amin!⁹⁵

Kitab Ehli

"Şüphesiz. Ehl-1 Kitâb içinden kimi de vardır ki, Allah'a iymân ettikleri gibi."⁹⁶

Sebeb-i Nüzul

(Bu âyet-i kerimenin sebeb-i nüzulü hakkında değişik rivayetler vardır... Bu rivayetlerin hepsi de olabilir:)

1- Abdullah bin Selâm (r.a.) hazretleri ve ashâbı hakkında nazil oldu.

2- Denildi ki:

(Bu âyet-i kerime), Hıristiyan olup Müslüman olan; Kırk Necrânî, İki Habeşli, Sekiz Rûm Hakkında nazil oldu.

3- Denildi ki:

Habeş kralı Necâşî⁹⁷ (ve onunla beraber) Müslüman olanlar hakkında nazil oldu.⁹⁸

Necâşinin Cenaze Namazı

"Eshame Nâcâşî vefat ettiği zaman, Cebrail Aleyhisselâm gelip Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine Necâşinin vefat ettiğini bildirdi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de ashâbına:

⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/409-410.

⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/410.

⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/410.

⁹⁷ Necâşî, Habeş hükümdarı. Habeş krallarına verilen isim. Rum krallarına "Kayser", İran şahlarına "Kisrâ". denildiği gibi... Peygamber efendimiz zamanındaki Necâşînin adı "Eshame" idi. Eshâb-ı kiram, Necâşî'nin memleketi Habeşistan'a hicret ettiklerinde, Necâşî onlara bir takım suâller sorduktan ve Peygamber efendimiz hakkında bilgi aldıktan sonra şöyle dedi:

"Sizi ve yanından geldiğiniz zâtı tebrik ederim. Ben şuna inandım ki, O. Allah'ın resulüdür. Zâten biz O'nun ismini, geleceğini İncil'de görmüştük. O resulü (peygamberi), Meryem oğlu isâ aleyhisselâm da haber verdi. Vallahi eğer Muhammed aleyhisselâm buralarda, Habeşistan'da olsaydı gidip O'nun eşyalarını taşır, mübarek ayaklarını yıkardım. Şimdi siz ülkemde İsteddiğiniz gibi emniyet ve huzur içinde yaşayınız. Bana dağ kadar altın verseler, sizlerden birini üzüntüye sokmaya razı olmam!" Necâşî'nin müslüman olması ve alâkası, Eshâb-ı kiramı ziyadesiyle sevindirip, memnun etti. Nas-rânî yani hıristiyan iken müslüman oldu. Cenaze namazını Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem Medine'de kıldırdı.

Necâşinin Cenaze namazı hakkında deöisik hadis-i şeriflerinde sövle buvuruldu:

"Ebü Hüreyre (r.a.)dan rivayet olundu. Necâşinin ölüm günü, Necâşinin vefatı, haberini bildirdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri. "Musalla" (Cenaze namazı) kılman yere çıktı. Sahabeleri saf saf yaptı. Ve dört tekbir ile Necâşinin cenaze namazını kıldı." Sahih-i Buhârî: 1168,

⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/411.

"Çıkmın kardeşinizin üzerine namaz kılın. Kardeşiniz sizin toprağınızın gayrisinde vefat etti!" Sordular:

"Kimdir o?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Necâşîdir.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ashabı ile birlikte Bakî'a çıktılar. Kendisine Habeş topağına kadar göründü. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Necâşînin cenazesinin üzerinde olduğu divânı gördü. Dört tekbir aldı. Ve Necâşî için istiğfâr'da bulundu.

Bu hadise üzerine münafıklar: (2/155)

"Buna bakın! Hiç görmediği ve Hıristiyan olan Necâşînin üzerine cenaze namazı kıldı!" dediler. İşte bu hadise üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.

(Daha neye iman ederler.)

"Ve size indirilene." Kur'ân-ı kerimden.

"Ve kendilerine indirilene." iki kitab'tan (Tevrat ve İncil'den...)

"Allah için hakka boyun eğerek."

Allâhü Teâlâ'nın azabından korkup, tevazu ederek ve sevabını umarak...

"inanır" kavli şerifinin failinden hâldir. Çünkü kelimesi manâ cihetinden cemî'din

"Satmazlar." Almazlar, (Ne karşılığında)

"Allah'ın ayetlerini,"

Tevrat ve İncil'de yazılan Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin na't (güzel vasıflarını) satmazlar.

"Birkaç paraya,"

Dünyanın en geçici şeylerinden az bir şey karşılığında... Risâlet üzerine korkarak... Müslüman olmayan kitab ehlinin âlimleri ve büyüklerinin yaptıkları gibi (değil)

Cümle kendisinden önce geçenlerden hâldir. ⁹⁹

Kitab Ehlinin Sevabı

"İşte bunlar." Bu sıfatların ehli,

1- (Allah'a iman eden,

2- Kur'ân-ı kerime iman eden,

3- Tevrat ve İncile iman eden,

4- Allah'tan korkan,

5- Huşu' eden,

6- Allah'ın âyetlerini az bir para karşılığında satmayanlar!)

"Kendilerinin ecirleri vardır."

Kendilerine mahsus olan ve kendilerine şu kavli şerifte vaadilen ecirler var.

"Bundan evvel kendilerine kitap verdiklerimiz ona iman ediyorlar. Hem kendilerine tilâvet olunur olunmaz,

"Bizl dediler; 'buna iman ettik. Bu şüphesiz hak, rabbimizden! Biz doğrusu evvelinden müslüman idik."

İşte bunlar ecirlerine iki kere nail kılınacaklar, çünkü sab-retmişlerdir, hem de kötülüğü iyilikle defeyler ve kendilerine verdiğimiz nızıktan hayra sarf ederler. ¹⁰⁰

(Sevâblar kimin katındadır?)

"Rabların indinde,"ecirleri" kelimesinden hâl olmak üzere mensûbtur. Bundan murad, teşrifdir.

"Şüphe yok ki, Allah, hesabını çabuk yapar."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilmi bütün eşyaya nüfuz ettiği için, Onun hesaba çekmesi çok çabuktur.

Allâhü Teâlâ hazretleri, kendisine lâyıık veçhiyle her amel e-denin ecrini hiçbir hacete ihtiyaç duymaksızın, yorulmaksızın, yazı, yazıcıya ve düşünmeye muhtaç olmadan çabuk bir şekilde hesaba çeker.

Bundan murad, vaad edilen ücret, onlara çabuk bir şekilde vâsıl olacaktır. Hesabın sür'atli bir şekilde görülmesi, çabuk bir ceza ve mükâfatı vermeyi gerektirir. ¹⁰¹

Müttekî Âlimler

"Şüphe yok ki, Allah, hesabını çabuk yapar." Kavli şerifinde müttekîn âlimlere işaret edildi. Müttekîn (takvalı) âlimler,

1-Varidat,

2- İlhamlar,

3- Kalb erbabının keşifleri,

4- Rahmânî hatıralara iman eden âlimlerdir.

5- Bunlar ilâhî hakimler (ilâhî hikmetlere vâkıf) olanlardır. Allâhü Teâlâ hazretleri, onların niyetlerine göre amellerinin

⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/411-413.

¹⁰⁰ e!-Kasas: 52.53,54,

¹⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/413-414.

cezalarını (mükâfatlarını) aceleyle verir. Onları vefatlarından önce, yakınlık makamlarına tebliğ edip ulaştırmak içindir. Allâhü Teâlâ hazretleri, onların güzel niyetlerle ve Şer-i şerife muvafık yaptıkları amellerinin karşılıklarını geciktirip, âhirete bırakmaz.

"Her kim de bu dünyada körlük ettiyse, o artık âhirette daha kör ve gidişçe daha şaşkındır."³⁹⁷ İnsan, yaşadığı gibi ölür üzerine dirilir.¹⁰²

Ölmek ve Dirilmek

Cibril Aleyhisselâm, bir defasında Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine geldi. Ve:

- "Ya Muhammed (s.a.v.)! Rabbin sana selâm ediyor! Ve buyuruyor:

- "Seni neden kederli ve mahzun görüyorum!" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Ya Cebrail! Ümmetim hakkında tefekkür ettim, düşüncelerim uzadı...!" Cebrail Aleyhissefâm sordu:

- "İslâm ehli hakkında mı yoksa küfür ehli hakkında mı?" E-fendimiz {s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Lâ ilahe illallah Muhammedü'r-Resûlüllâh! Allâhtan başka ilâh yoktur. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın Resulüdür!, diyen tevhid ehli hakkında!"

Cebrail Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin mübarek ellerinden tuttular. Seleme oğullarının kabristanlığına götürdüler.

Cebrail Aleyhisselâm sağ kanadıyla bir ölünün mezarına vurdu. Ve ona:

- "Allah'ın izniyle kalk!" buyurdu.

Beyaz (ve nurânî) yüzlü bir adam mezardan çıktı. Mezarından çıkarken;

- "Lâ ilahe illallah Muhammedü'r-Resûlüllâh! Allâhtan başka ilâh yoktur. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın Resulüdür!, diyordu.

Cebrail Aleyhisselâm ona:

- "Dön (yerine)" buyurdu.

O hemen daha önce olduğu gibi yerine döndü.

Sonra Cebrail Aleyhisselâm sol kanadıyla başka bir mezara vurdu ve ona da:

- "Allah'ın izniyle kalk!" buyurdu.

O mezardan, yüzü simsiyah, gözleri mavi, bir adam çıktı. Adam mezarından çıkarken şöyle diyordu.

- "Yazıklar olsun bana! Vay benim hasretim! Vay benim pişmanlığım!"...

Sonra Cebrail Aleyhisselâm ona:

- "Dön (yerine)" buyurdu. O da daha önce olduğu gibi ölü olarak mezarına girdi. Sonra Cebrail Aleyhisselâm:

- "Ya Muhammed (s.a.v.)! İşte kıyamet günü böyle dirileceklerdir!" dedi. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Yaşadığınız gibi ölürsünüz ve öldüğünüz gibi de diriltileceksiniz!"¹⁰³

Gaflet Ehli

Bundan anlaşıldı ki, "Şüphe yok ki, Allah, hesabını çabuk yapar." Herkese amelinin cezasını (iyi ve kötü karşılığını) ulaştırır.

Vâsıl olanlar, dünyada manevî cennetlerde olanlar, kendilerine ulaşanlarla nimetlenmektedirler.

Ama gafiller uzaklık) ve ayrılık ateşinde yanmaktadırlar. Lâkin gafiller, ölümlerinden önce elem, acı ve azabı hissetmiyorlar. Öldükleri zaman, halleri, manâdan hisse inkılâb eder.

Allâhü Teâlâ hazretleri bizleri ve sizleri bu'd (uzaklık) ve seîr (cehenneminin) azabından korusun!

Allâhü Teâlâ hazretleri bizleri, vuslat nimeti nur cemâlini görmekle şereflendirsün! Âmin

Ne güzel buyurdular:

Ey gaflet uykusunda yatan kişi! Sen hemen şimdi uyanmalısın.

Çünkü ecel, seni gaflet uykusunda yakalarsa bu uykunun ne faydasını görürsün?

Dünyaya temiz geldin

Sakın! Temiz ol.

Toprağa temiz gitmemek çok ayıptır.

Şimdi o kuşun ayağını bağlamak yeterlidir.

Tüylerinin başını bağlamaya ve vurmaya gerek yok.¹⁰⁴

Hikaye (ücretsiz olmaz)

Zikredildi.

İbrahim Edhern (k.s.) hazretleri, Hamama girmek istedi. Hamamcı onu menetti. Hamamcı ona:

¹⁰² İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/414-415.

¹⁰³ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/415-417.

¹⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/417.

Ücretsiz Hamana girilmez!" dedi.

Bunun üzerine İbrahim Edhem (k.s.) hazretleri ağlamaya başladı. (Ağlamasının sebebini soranlara şöyle) buyurdu:

- "Şeytanların evine bile meccânen (karşılıksız ve ücretsiz) girmeme izin verilmiyor! Peki peygamberlerin (a.s.) ve siddıkların evine meccânen (bedava ve karşılıksız) nasıl girilir?" (2/156)

Bundan anlaşıldı ki, kim dünyada gâfil olursa o kişi, âhirette gafillerle beraber olur. Onun âhiretteki hesabı da amelinin miktarına göredir. Kim sâlih amel işlemezse o kişi, orada sevâblardan mahrum olur...

Ne Güzel buyurmuşlar:

Gittiler!

O ırmağın içine düştüler.

Kalmadı hiçbirinin adı

İyi ve kötü..¹⁰⁵

Hurinin Göğsündeki

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Muhakkak ki cennette bir hûrî var. Kendisine "Luabe"¹⁰⁶ (çok oynayan) denilir. Eğer bu hûrî, denize bir kere tükürse koca denizin suyu tatlı olur. Onun göğsünde şöyle yazılıdır:

- "Benim bir mislimin kendisinin olmasını isteyen kişi, Rabbimin taat ve ibadetiyle amel etsin!"¹⁰⁷

Geceleri Uyuma

Ne güzel buyurmuşlar:

- "Çektiğin zorluk kadar yüce makamlar kazanırsın!

Yükseklik talep eden kişi, geceleri uykusuz geçirir.

Çalışır...

Sen izzet ve şeref arıyorsun!

Sonra da geceleri uyuyorsun!

Bu asla olmaz! Zîrâ:

İnci talep eden (ve arayan) kimse denizlere dalar!

Elbette âhîret emri için lâzım olanları tedârik etmek lâzımdır.¹⁰⁸

Hikaye (Şair Ferezdak)

Ferezdak'ın hanımı vefat etti. Basra ehlinin hepsi onun cenazesine çıktı. Hasan Basrî (k.s.) hazretleri de onların içindeydi. Hasan Basrî (k.s.), Ferezdak'a sordu:

Ey Firas'ın babası! Bu gün için ne hazırladın?" Ferezdak: - "Tam seksen yıldır; "Lâ ilahe illallah Muhammedü'r-Resûlüllâh! Allâhtan başka ilâh yoktur. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın Resulüdür!" şehâdetini hazırladım.

Eşi defnedildikten sonra, Ferezdak, hanımının mezarının başında ayağa kalktı ve şu beyitleri söyledi:

Rabbim bana afiyet vermezse eğer;

kabrin ötesinde,

Alevlenmesi ve sıkması kabirden daha şiddetli olan,

Cehennem ateşinden korkarım!

Kıyamet günü geldiğimde, beni sevkedemeyen, Kâid (sevketmekle vazifeli melek), şiddetlidir, Serttir, o sevkedemeyen Ferezdak'ı sevkedemeyen... Muhakkak ki o gün hüsrân ve zarara uğramıştır. Âdem Aleyhisselâm'in evlâdından, ateşe yürüyen, Eli koynunda bağlı ve gözleri gök renkli olmuş olanlar!¹⁰⁹

Cennete Girmek

Enes (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Kim üç kere cenneti isterse, cennet (onun için) dua eder

- "Allâhım! Onu cennete koy!" der.

Ve Kim üç kere cehennem ateşinden Allah'a sığınsa (ve cehennem'den kurtuluşu için dua ederse);_ Cehennem

¹⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/417-418.

¹⁰⁶ (çok oynayan) kelimesi, te "çok lanet okuyan" vezninde mübalağa ism-i faildir. Ovnasvıla esini çok mutlu eden demektir.

¹⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/418.

¹⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/418-419.

¹⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/419-420.

ateşi (onun için dua eder ve) Allâhım! Onu Ateşten koru!" der.¹¹⁰

Dua

Noksan sıfatlardan münezzehtir olan Allah sübhânehû ve Teâlâ hazretlerinden;
Bizleri ateşten korumasını.
Bizleri ebrâr (iyi insanlar)la beraber cennete koymasını,
Bizleri sâlih ve kurtarıcı amellere muvaffak kılmasını.
Bizleri fırka-i nâciye (ehli sünnet ve'l-cemaat üzere olan kurtuluş ehlinden) kılmasını;
Doğu ve batıda Rabbine kavuşan herkesin kendisi sebebiyle maksûd olan menzillerin ve arzulanırları yüce makamların nihayetine ve kendisi hürmetine Allah'a vasıl oldukları. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hakkı ve hürmetine isteriz.¹¹¹

RABITA VE SABIR

"Ey o bütün imân edenleri
Sabredin!"

- 1- İbâdetlerin meşakkatlarına,
- 2- Taatin zorluğuna,
- 3- Size isabet eden şiddetlere:
- 4- Hastalığa,
- 5- Fakirliğe,
- 6- Kıtlığa,
- 7- Yokluğa,
- 8- Korkuya
- 9- Ve bunlardan başka meşakkat ve zorluklara sabredin!¹¹²

Sabır

"Ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin!"
Harbin şiddetlerine sabretmek konusunda Allah'ın düşmanlarına galib olun, onları geçin, onlardan daha fazla sabredin.
Ve sizin en büyük düşmanınız olan nefsin hevâ-ü hevesine muhalefet etmek konusunda sabredin.
"Sabırda yarışma" Sabırın husûsî bir çeşitidir. Kendisine sabredemesi gereken şeylerden sonra sabır olarak zikredilmesi, onun şiddetine ve zorluğuna tahsis etmek içindir.
Sabırda yarışmak ve düşmanlara galebe çalmak, sabırın en mükemmeliğidir.
Sabırda yarışmak ve sabır konusunda Allah'ın düşmanlarına galib gelmek, diğer sabırların en faziletlisidir.¹¹³

Sabırın Kademeleri

"Sabır" Allâhü Teâlâ hazretlerinin razı olmadığı şeylere karşı nefsi habsetmek ve tutmak demektir. (Sabırın dereceleri:
1 - Tasabbur,
2- Musâbere,
3- İstibâr,
4- Sabır)
Önce, tasabbur, (Lâ; babından) tekeilüftü'r, nefsi sabretmeye zorlamak demektir.
Bundan dolayı sonra sy,uii "Sabırda yarışma" geldi.
"Sabırda yarışma" ise, sabretmekten meneden şeyleri karşılıklı arzetmek, demektir.
Sonra, istibâr (sabır sonucu elde edilen şeye devam etmek), ibret almak, sonra onu kabullenip sabra sarılmak ve sabre devam etmek gelir.
Sonra da sabırın kendisi gelir. Ortaya çıkar. "Sabır", o-nun kemâli ve külfetsiz (hiç zorluk çekmeden) meydana gelmesidir.¹¹⁴

¹¹⁰ İbnîMace: 4231.

İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 4/420.

¹¹¹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 4/420-421.

¹¹² İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 4/421.

¹¹³ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 4/421.

¹¹⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 4/422.

Rabıta

"Ve rabıtalı bulunun!"

Bedenleriniz ve atalarınız gediklerde iken düşmanları gözetleyin, tarassut edin.

Ve nefsinizi taat ve ibâdete bağlayın ve alıştıırın. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:

Ebû Hüreyre (r.a.)'dan rivayet olundu. Buyurdular:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular;

- "Dikkat edin! Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisiyle hataları sildiği ve dereceleri yükselttiği Şeye sizi delâlet edeyim mi (o Őeylerin neler olduğunu size haber vereyim mi?" Sahabeler:

- "Evet! Ya Resûlallah (s.a.v.)! dediler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

1 - İkraah edilen Şeyler üzerine güzel abdest almak,

2- Camilere çokça adım atmak,

3- Namazdan sonra namazın vaktini bekleyip gözetlemek. İŞte sizin bu hareketleriniz ribât (cihâda hazırlık)tır..

İŞte sizin bu hareketleriniz ribât (cihâda hazırlık)tır İŞte sizin bu hareketleriniz ribât (cihâda hazırlıktır."¹¹⁵

"Ve Allah'a korunun ki, felah bulaşınız."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin dıŐından (mâ sivâ'dan) uzaklaşmakla Allah'tan korkun ki, gayet bir felah ile kurtuluş bulaşınız. Veya kabahatlardan sakının ki, felah bulaşınız. Bu da üç mertebe makamlara nail olmakla olur. Onlar:

1- Sabretmektir. Taat ve ibâdetlerin acıtma ve zorluklarına

sabretmek,

2- Musâbere, âdet ve gelenekleri kaldırmak sabrında yarışmaktır.

3- Sırrı Cenâb-ı Hakka murâbrt edip bağlamaktır. (2/157)

Bu rabıta sayesinde, kendisine,

1-Şeriat,

2- Tarikat,

3- Hakikat, diye tabir edilen varidatlar gözetlenir, tarassut edilir.

Bunlardan bilindi ki: Sabır, musâberenin altında, musâbere de rabıtanın altındadır.

Ne güzel buyurmuşlar:

Tabiatın başından dıŐarıya çıkmıyorsun. Nerede diyeceksin tarikat, geçmeye muktedirdir. Kulun nihâf makamların ve manevî hallerin en sonuna vâsil olması için elbette seyr u sülük lâzımdır.¹¹⁶

Hikâye (Sabır, Şükür...)

İbrahim Edhem (k.s.) hazretlerinden hikâye olundu.-ibrahim Edhem (k.s.) hazretleri yaya olarak Beytüllâh'a gidiyorlardı. Yolda deve üzerinde olan bir Arâbî (Bedevî bir kişi) ile karŐılaŐtı. Adam sordu:

- "Ey Őeyhî Nereye gidiyorsun?" ibrahim Edhem (k.s.) hazretleri buyurdular:

- "Beytüllâh'a..." Adam yine sordu:

- "Nasıl? Sen yayasın. Yolda gerekli eŐyaların da olmadan nasıl gidebilirsin?" ibrahim Edhem (k.s.) buyurdular:

- "Benim bir çok bineklerim varı" Adam hayretle sordu: - "Nedir onlar?" ibrahim Edhem (k.s.) hazretleri: -

"Başıma bir belâ geldiğinde, sabır bineğine binerimi Bana bir nimet geldiğinde, Şükür bineğine binerim! Bana kaza (ilâhî hüküm gelince) rızâ bineğine binerim! Nefsim beni bir Şeye çağırđında; bilirim ki, ömrümün çoğu gitmiŐ azı kalmıŐtır!" Bunun üzerine binekli adam:

- "Sen bineklisinî Asıl yaya olan benim! Allah'ın beldelerine yürü!

Ömür boyu mücâhede ile meşgul olmak lâzımdır. Ta ki, nefse yerleşmiŐ olan kötü ahlak ve yerilmiş sıfatlar, mücâhede sebebiyle kökünden kazınabilsin. Böylece sabır ve diğer Şerefli ve güzel vasıflarla deđiŐebilsinler. Bu mücâhedenin bir benzeri de "murâbata"dır. Rabıta etmek ve hudutları beklemektir.¹¹⁷

Hikaye (İbâdet)

Rivayet olundu:

Sâlihlerden biri, her gece bir hatim okurdu. Ve çok ibâdet ederdi. Ona:

- "Sen nefsini yoruyorsun! Ve nefsini meŐakkatlara düşürü-yorsun!" dediler. O:

- "Dünyanın ömrü ne kadardır?" diye sordu. Muhatablan:

- "Yedi bin senedir!"¹¹⁸ dediler.

Salih kişi yine onlara sordu:

- "Âhİret günlerinin miktarı ne kadardır?" Onlar:

¹¹⁵ Sünen-i Neseî: 143,

¹¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/422-424.

¹¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/424.

¹¹⁸ Dünyanın ömrü konusunda vahiy ve hadis-i Şerif yoktur. Dünyanın ömrünün kaç sene olduğunu ancak Allah bilir!

"Elli bin senedir!" dediler. Bunun üzerine sâlih adam:

"Kişiyi dünyanın ömrü kadar ömür verilse bile, o ömrü ibâdetle geçirmesi daha hak ve doğrudur. O uzun gün için çalışmalıdır. Bu (dünyanın tamamını ibâdetle geçirmek), o güne nisbetle çok kolaydır!"¹¹⁹

Hikâye (Ölüm)

Râbiatü'l-Adviyye hazretleri, sâliha bir kadındı. Sabah olduğunda;

"Bu gün benim ölüm günüdür!" derdi. O günü, akşama kadar ibâdet (tevbe, istiğfar ve taat) ile geçirirdi.

Gece olduğu zaman da,

"Bu gece benim ölüm gecemdir!" derdi. Ve o geceyi sabaha kadar İbâdet ile ihya ederdi.

Tâ ölesiye kadar bütün hâli böyleydi...¹²⁰

Nöbet Bekleyen

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Kim bir gün ve bir gece Allah yolunda rabita ederse, (nöbet beklerse) bir ayı sıyâm (oruç) ve kıyam (gecelerini ibâdetle) geçirmeye denktir."¹²¹

Hiç iftar etmeden¹²² oruç tutmak ve ancak haceti için namazdan ayrılmak (şeklinde geçirilen bir ayın ibâdetine) eşittir."¹²³

Büyük Cihâd

Bu durum küçük cihad'tadır. Büyük cihad'ta acaba durum nasıldır? Yani sevâb almak ve manevî dereceler kazanmak; nefsi muhafaza ve murakabe etmek ve nefsi taat ve ibâdetlere habsetmek, (küçük cihâd'tan) daha çoktur.

Ne güzel buyurmuşlar:

Fırsatı gör!

Âlem bu demdir.

Önceki zamanı bilki iyi zamandı.

Sen cebinden gafleti çıkart ki,

Yarın utanmayasın.

Hâfız buyurdu,

O âlim ki, sevinçten dem vurmaktadır.

Hakkın çarhından...

Topladığı, söyleyip ve yeter dediği zaman...¹²⁴

Arif Kimdir?

Bâyezîd-i Bestâmî (k.s.) hazretleri buyurdular:

"Arif, himmeti tek olandır. Kalbi iki gözünün gördüğü ve iki kulağının işittiği şeylere intikâl edip kaymayandır."¹²⁵

Hikâye (İbâdet ve Taat)

Rivayet olundu:

Zahidin biri, çok ibâdet ediyordu. Adamın biri o zahidin elbiselerinin kirlendiğini¹²⁶ gördü. Ve ona:

"Ey Âbid! Neden elbiselerini yıkamıyorsun?" diye sordu. Âbid:

"Yıkadığımda ikinci kere kirleneceği için yıkamıyorum!" dedi. Adam:

"O takdirde elbiselerini bir daha yıkarsın!" dedi. Âbid:

"Allâhü Tealâ hazretleri, bizleri elbiselerimizi ikinci defa yıkamak için yaratmadı ki, ömrümüzü bu işte

¹¹⁹ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/425.

¹²⁰ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/425.

¹²¹ Sünen-iNeseî:3116,

¹²² iftar etmeden cümlesi hadis-i şerifin metninde yoktur. Zaten "savm-i visal" iftarsız oruç mekruhtur. Böyle bir oruç övünülecek ve sevabı çok olan bir ibâdet değildir. Daha geniş bilgi için Fıkıh kitabının "savm" oruç babına bakınız.

¹²³ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/425-426.

¹²⁴ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/426.

¹²⁵ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 4/426-427.

¹²⁶ Bu kirlilik necasetten meydana gelen kirlilik değil. Âbid temiz toprağın üzerinde ibâdet ettiği için temiz topraktan kendisine bulaşan kirliliktir. Eğer necaset olmuş olsaydı, onunla ibâdet olmazdı ve yıkanması vacib olurdu.

geçirelim. Belki Allah bizleri, taat ve ibâdet için yarattı!" dedi.¹²⁷

Mevlânâ Celâleddîn Buyurdular:

Önce cennet istidâdi gerek.

Tâ cennete varınca, orada hayat sahibi olmuş olsun

Tedârik etmeyi Allah lütfü ile bizlere nasib etsin.

Bir Arabî Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine geldi. Ve: -"Muhakkak ki ben, Ramazan-ı şerîf orucunu tutarım, beş vakit namazımı kıyarım. Bunun üzerine bir şey ziyâde (ilâve) edemem. Çünkü ben fakirim. Benim üzerime zekât ve hac farz değıl. Kıyamet koptuğı zaman ben hangi tarafta olurum? (Cennette mi olurum yoksa cehennemde mi?) diye sordu.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Sen gözünü iki şeyden muhafaza ettiğın zaman,

1- Gözlerini haramlara bakmaktan,

2- Mahlukata hakaret (küçük görme) nazarıyla bakmaktan koruduğın zaman;

Kalbini iki şeyden muhafaza ettiğın zaman:

1 - Kin ve düşmanlıktan,

2- Hased (kıskançlıktan) kalbini koruduğunda, Dilini iki şeyden muhafaza ettiğın zaman:

1-Yalandan,

2- Gıybetten, dilini koruduğın zaman, cennette benimle beraber olursun.¹²⁸

Allâhü Teâlâ'nın izni ve tevfikı ile Âl-i İmrân sûresinin tercümesi bitti. İnşaliâh onu Nisa sûresi takib edecektir.¹²⁹

¹²⁷ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 4/427.

¹²⁸ Bu hadis-i şerifte İnsanlık ve topluma sevgi, saygı, hoşgörü ve saadetin olması için gerekli olan kaideler ifâde edilmektedir. Benzer başka bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmaktadır:

Ubâde bin Sâmî (r.a.)'dan rivayet olundu. Buyurdular: -"Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Siz bana nefsinizden altı şey hakkında teminât verin; ben size cenneti teminât edeyim:

1- Konuştuğunuz zaman doğru konuşun,

2- Vaad ettiğınız zaman, vaadinizi ifâ edin (yerine getirin),

3- Size bir şey emânet edildiğın zaman onu edâ edin.

4- İffet ve namuslarımızı muhafaza edin (zina etmeyin),

5- Gözlerinizi harama bakmaktan sakının,

6- Ellerinizi (haramdan ve zulümden) çekiniz. (Bu altı şartı yerine getirdiğınız takdirde cennetliksinizdir.) Müsnedi Ahmed: 21695,

¹²⁹ İsmail Hakkı Bursevi, Rûhu'l-Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 4/427-429.